

Internationella kemi-, energi-, gruv- och fabriksarbetarefederationen

Världskonferens om gruvindustrin
23–25 november 2004
Boksburg, Sydafrika

**Global gruvdrift
Globala utmaningar
Globalt fackligt agerande**

Tillägnas alla levande och döda kvinnor och män som osjälviskt offrat sig för den internationella solidariteten mellan arbetare och för social rättvisa inom gruvindustrin under de senaste 125 åren.

Sammanställd av:
Gino Govender
Sekreterare för gruv- och energiindustrin
ICEMs huvudkontor, Bryssel

INNEHÅLL

sid.

Inledning.....	3
DEL ETT: Dagens gruvindustri – en ekonomisk översikt.....	5
1.1 Ökad tillgång och efterfrågan.....	6
1.2 Global konsolidering	7
1.3 Gruvjättar – inte så stora?	8
1.4 Framtiden ligger i kol	8
1.5 Kina	10
DEL TVÅ: Politik och gruvdrift	13
2.1 Effekterna av utländska direktinvesteringar.....	14
2.2 "Gruvdrift är negativ "	14
2.3 Scenariot "gruvdrift är positiv"	15
2.4 Revolutionerande förändringar i Sydafrika	16
2.5 Multinationella gruvbolag och socialpolitik	17
2.6 Arbete för globala avtal med multinationella bolag	18
DEL TRE: En social profil för den globala gruvindustrin	19
3.1 Värdigt arbete – en vision för alla.....	20
3.2 Sysselsättning i gruvor	20
3.3 Omstrukturering, nedskärningar och nedläggningsprogram.....	21
3.4 Den ökade trenden att utkontraktera traditionella grubarbeten.....	23
3.5 Kvinnor i gruvindustrin.....	24
3.6 Hälsa, säkerhet och miljö	25
3.7 Klimatförändringen	26
DEL FYRA: Gruvindustrin och utmaningen hållbar utveckling.....	28
4.1 Ett debatternas decennium	29
4.2 FNs toppmöte om hållbar utveckling	29
4.3 Mellanstatliga åtgärder på global nivå	30
4.4 Företagens initiativ	31
4.5 Hållbarhetsrapportering	32
4.6 Internationella finansiella institut.....	33
4.6.1 Världsbanken	33
4.6.2 Equator Principles	35
DEL FEM: ICEM – i medlemmarnas tjänst.....	36
5.1 Hiv/aids	37
5.2 Småskalig gruvdrift	37
5.3 Det globala nätverket inom Rio Tinto	38
5.4 Globalt avtal med AngloGold	39
5.5 Reaktionen på dödsolyckor i gruvor.....	39
5.6 Protester mot gruvnedläggningar, antifackliga metoder, brott mot grundläggande rättigheter	40
5.7 ILOs trepartsmöte om sysselsättningsutveckling, arbetstider och utbildning i gruvindustrin.....	41
5.8 Internationell solidaritetskonferens om gruvdrift och sjöfart	41
5.9 Projekt för fackligt uppbyggnadsarbete	42
5.10 Arbete på fältet	42
6. Slutord	42

Inledning

Mineraler påverkar vår vardag på hundratals sätt. Det liv vi lever idag skulle se mycket annorlunda ut utan dem. De råmaterial vi utvinner ur jorden är lika viktiga för vårt moderna sätt att leva – och naturligtvis för livet självt – som vatten och mat. All ekonomisk verksamhet i samhället, t.ex. energiproduktion, jordbruk, byggande, tillverkning, transport, konst, kultur och vetenskap är på ett eller annat sätt beroende av mineraler.

Människan har utvunnit mineraler och metaller ur jorden så länge civilisationen har funnits. Dagens stora tillväxt inom utvinning, försäljning, bearbetning och konsumtion av mineraler måste ses i perspektiv av det globala mänskliga samhällets ökande integration. Historien påminner oss om hur imperier, kungadömen och överlägsna nationalstater har drivit sig fram genom dominans, politisk makt och världshandel, det som vi idag kallar "globalisering". På den tiden utgjordes drivkrafterna bakom processen av arméer, präster, affärsmän, skeppsbyggare, äventyrare och globala företag, t.ex. de engelska och nederländska ostindiska kompanierna.

Idag har utbredningen av den ekonomiska globaliseringen genom privatisering av varor och tjänster, avreglering av marknader och handelsliberalisering skapat en ny världsordning där multinationella bolag har tagit ledarrollen i den globala leveranskedjan. Makten som ligger i internationella handelsregler och hos multinationella företag har ökat omätligt på bekostnad av den makt som ryms i lokalsamhällen, lokalt välstånd, lokal kunskap, lokal kultur och urgamla traditioner.

Mellan 1990 och idag har antalet multinationella bolag växt från 3 000 till över 63 000 med över 820 000 dotterbolag. De sysselsätter ca 90 miljoner arbetare av vilka ca 20 miljoner finns i utvecklingsekonomierna. De 1 000 främsta företagen står för 80 % av världens industriproduktion. De rikaste finns i USA, Europa och Japan.

Den moderna globaliseringens fördelar när det gäller kommunikationer, resor, kunskapsproduktion och handel är tydliga idag, men det gäller även den växande klyftan mellan rika och fattiga. Efter mer än 100 år av industrialisering har de globala skillnaderna, även inom gruvnäringen, blivit mycket tydliga. Av de mer än 100 länder i världen vars invånare utvinner metaller och mineraler ur jorden kan ca 56 betraktas som "gruvländer" på grund av sektorns relevans för inhemska behov och dess bidrag till exportintäkterna. Ca 3,9 miljarder människor lever i dessa gruvländer. Av dessa tjänar 3,5 miljarder mindre än 2 USD om dagen, vilket gör att de utgör nästan två tredjedelar av världens fattigaste invånare.¹ Som arbetare är de *vår* angelägenhet.

Vilka är *våra förväntningar* på industrin?

- Gruvarbetare vill ha *respekt för sina arbetarrättigheter*, värdiga arbeten, goda sociala förmåner, en säker och sund arbetsmiljö och tid att umgås med familj och vänner;
- Gruvsamhällen förväntar sig *respekt för sina mänskliga rättigheter*, respekt för sin miljö, rimliga anställningsmöjligheter, utveckling av en social infrastruktur och bättre villkor när malmen är uttömd och gruvan till slut läggs ner;
- Samhället som helhet måste få *skörda frukterna* från utvinning och förädling av mineraler – inte endast ett fåtal individer.

ICEMs vision är gruvindustrier som är *säkra, humana och produktiva*. Investerare å andra sidan vill hela tiden ha högre avkastning och konsumenterna förväntar sig säkra och billiga produkter som uppfyller acceptabla sociala normer. För att industrin ska lyckas med att genomföra en politik som leder till verkligt hållbar utveckling på 2000-talet måste alla intressenter, inte minst ICEM, acceptera att det krävs radikalt nya grepp.

Under de senaste fyra åren har vi sett viktiga framsteg som visar att gruvnäringen skulle kunna ha en positiv inverkan i strävan efter en sant hållbar utvecklingslinje. Det finns tillräckligt många välunderbyggda policyförslag och rekommendationer framtagna av flera intressenter som möjliggör för gruvindustrin att uppnå dessa mål. Att överföra dessa till påtaglig handling kräver *engagemang och beslutsamhet* bland beslutsfattare att förvandla branschen så att den kan tillgodose den globala befolkningens behov, idag och i framtiden. Ännu viktigare är naturligtvis huruvida den maktbalans som råder i gruvnäringen idag kan vändas till fördel för denna linje.

Branschanalytiker hävdar att vi upplever den första gruvboomen på 2000-talet och att denna troligen kommer att expandera under nästa årtionde. Den viktiga fråga vi måste ställa oss är inte huruvida utan hur vi som arbetstagare kan utnyttja den här gynnsamma tiden för att sprida budskapet och föra det vidare mot *ett bättre liv* för dem som är beroende av gruvdrift för sitt uppehälle.

Detta ska inte tolkas som ett nytt upprop till handling. Gruvarbetare har en stolt historia när det gäller aktiv kamp på arbetsplatserna, i gruvsamhällen och i samhället som helhet. Denna tradition och de lärdomar man fått är mer relevanta i vår politiska, sociala och ekonomiska verklighet idag. Många av de svårigheter som gruvarbetare konfronterades med för över hundra år sedan, t.ex. åttatimmars arbetsdag, drägliga löner och arbetsförhållanden, adekvata pensionsbestämmelser och respekt från samhället för deras roll, finns fortfarande kvar på dagordningen i en alltmer integrerad och globaliserad ekonomi.

En nyligen publicerad rapport från Världskommissionen om den sociala dimensionen av globaliseringen, med titeln "*A Fair Globalisation: Creating Opportunities for All*",² efterlyser inte helt oväntat en bättre globaliseringsprocess med en tydlig social dimension, respekt för mänskliga rättigheter, värdighet, inkluderande, demokrati och påtagliga fördelar för alla. Processen förstärks av följande principer, som lika väl kan gälla gruvdrift:

- *Fokus på människor.*
- *En demokratisk och effektiv stat.*
- *Hållbar utveckling.*
- *Produktiva och rättvisa marknader.*
- *Rättvisa regler.*
- *Globalisering med solidaritet.*
- *Större ansvar gentemot människor.*
- *Djupare samarbete.*
- *Ett effektivt FN.*

¹ Treasure or Trouble? Mining and Development. World Bank and International Finance Corporation. Washington DC (2002)

² Kommissionen har letts gemensamt av två aktiva statsöverhuvuden (från Finland och Tanzania) och har bestått av fackföreningsmedlemmar, arbetsgivare och regeringar under ILOs överinseende. Rapporten finns tillgänglig på <http://www.ilo.org/public/english/fairglobalization/index.htm> på spanska, ryska, arabiska, franska, tyska, kinesiska och italienska.

DEL ETT: Dagens gruvindustri – en ekonomisk översikt

1.1 Ökad tillgång och efterfrågan

Den globala gruvproduktionen beräknas uppgå till ett värde av ca 315 miljarder USD. För närvarande slår industrin rekord vad gäller produktion och konsumtion av mineralbaserade råvaror och drivkraften ligger närmast i Sydostasien, vilket betonar att ekonomisk tillväxt och industrialisering inte är möjlig utan metaller.

Produktion och konsumtion av guld, koppar, zink, nickel och järnmalm är stor och fortsätter att växa. Tillsammans utgör de ca 60 % av produktionen av mineral för annat än bränsle. Under 2004 har dessa metaller handlats till rekordpriser. Vi ser därför ökade prospekteringsinvesteringar, i synnerhet bland mindre gruvföretag, och ökad utvinning i enheter med låg malmhalt för att tillgodose efterfrågan. Enligt Metals Economics Group kommer mindre företag troligen att lägga ut mer än 1,1 miljarder USD, nästan dubbelt så mycket som föregående år.¹

Om man ser på investeringar i gruvdrift är Australien, Kanada, Chile, Sydafrika och Brasilien de fem största destinationerna i världen. Den ökade prospekteringsverksamheten som vi sett under 2004 är ett tecken på att branschen mår bra. Guld drar fortfarande till sig de största investeringarna, följt av koppar och nickel. Merparten av investeringar i både befintliga anläggningar och nyetableringar går till Latinamerika.

Fig. 1. Gruvinvesteringar, region för region, 2003²

	Projektinvesteringar		Prospektering
	miljarder USD	%	%
Latinamerika	25	30	24
Oceanien	17	21	16
Afrika	13	15	17
Nordamerika	12	15	29
Asien	11	14	7
Europa	4	5	7
Total	82	100	100

Det finns ca 2 500 metallgruvor i världen. Antalet registrerade gruvföretag är okänt. Antalet företag som producerar guld, koppar och järnmalm (i väst) är 385, men det är alltid svårt att få fram en exakt siffra på grund av de många små guldgruveföretagens verksamhet.

Fig. 2. Den globala gruvproduktionen 2000 – miljoner ton³

Kol	4 400
Järnmetall	600
Icke-järnmetall	185
Ädla metaller	20
Industrimineraler	545
Totalt	5 750

Metallutvinning i någon nämnvärd utsträckning sker i ca 75–100 länder. Mer än 4 100 miljoner ton metallmalm utvinns varje år. Men 80 % av denna utvinning sker i de tio viktigaste länderna (vad gäller mängd producerad metallmalm):

1. USA
2. Chile
3. Kina
4. Australien
5. Brasilien
6. Sydafrika
7. Ryssland
8. Kanada
9. Peru
10. Ukraina

1.2 Global konsolidering

Gruvföretag har under de senaste åren positionerat sig för att kunna tillgodose efterfrågan genom kapacitetsutbyggnad. Det beräknas att mer än 80 miljarder USD under de senaste fyra åren spenderats på konsolidering av den globala gruvindustrin genom samgåenden och förvärv.

De flesta samgåenden och förvärv inom gruvindustrin har varit fredliga och avtalade. Den globala ökningen av samgåenden och förvärv har emellertid inte påverkat industrins generella struktur så mycket som kunde väntas. De stora gruvföretagen blir helt enkelt större. I februari 2002 slutförde Newmount sitt förvärv av Normandy genom att bjuda över AngloGold, vilket gjorde företaget till världens största guldproducent. AngloGold inledde till svar på detta överläggningar om samgående med Ghanas Ashanti Goldfields och efter slutgodkännande från Ghanas regering bildades ett nytt afrikanskt jättebolag, AngloGold Ashanti. Harmony har förberett ett "fientligt" bud för att ta över Goldfields, medan det senare arbetar för ett samgående med det kanadensiska bolaget IAMGold. Norilsk köpte nyligen Anglos 20 % andel i Goldfields. Detta är ytterligare steg mot konsolidering i den fragmenterade guldsektorn. Samgåendet mellan BHP och Billiton resulterade i bildandet av världens största diversifierade mineralbolag. Nedanstående tabell är tagen från en aktuell pressrelease från Raw Materials Group och ger en uppskattning av den nya maktbalansen i slutet av 2003.⁴

Fig 3. Ledande metallgruvbolag 2003

	Företag	Placering 2001	Land	Andel av global gruvproduktion (%)	Arbetare	Länder
1	Anglo American plc	1	Storbrit./ Sydafrika	6,7	165 000 ⁵	55
2	BHP Billiton Group	3	Storbrit./ Australien	3,9	65 000	15
3	Rio Tinto	2	Australien	3,8	60 000	20
4	Norilsk Nickel	5	Ryssland	3,1	63 500	8 ⁶
5	CVRD	4	Brasilien	2,9	14 289	12
6	Codelco	6	Chile	2,1	34 609 ⁷	1
7	Newmont	8	USA	2,0	26 119 ⁸	11
8	Noranda	14	USA	1,4	15 000	8
9	Barrick	19	Kanada	1,3	4 675	7
10	Phelps Dodge	13	USA	1,3	14 000	28

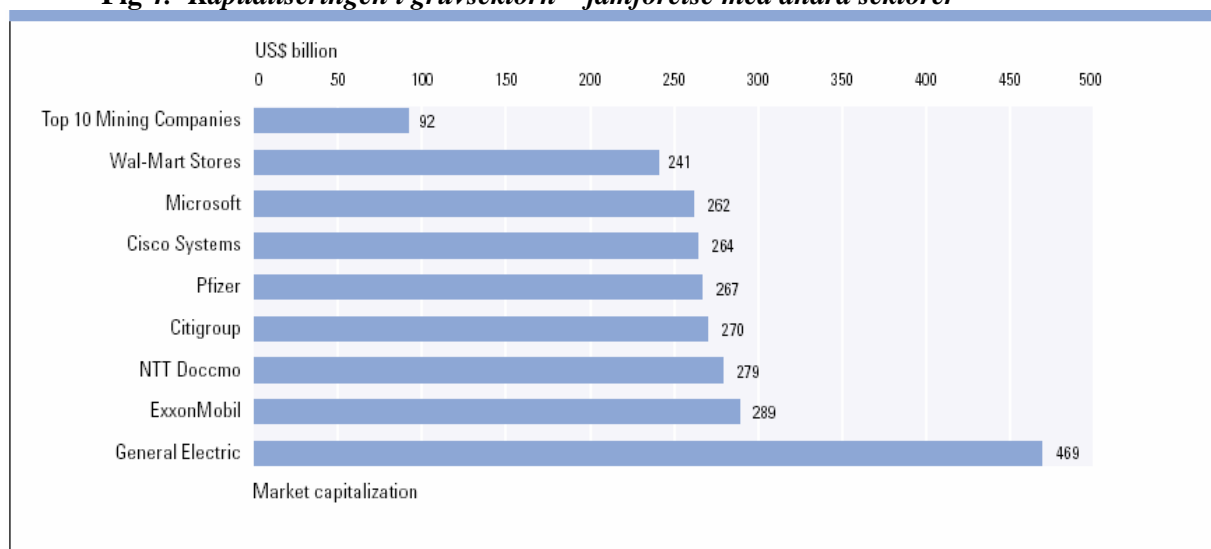
Trots att Anglo American gjort sig av med flera guldgruvor i Sydafrika behåller det sin topplacering från de senaste 25 åren. Ökningen för både Barrick och Newmount härrör sig från förvärv av Homestake respektive Normandy. Efterfrågan på koppar har bidragit till att Noranda och Phelps Dodge har flyttat upp bland de tio största.

Viktiga metallproducenter i Indien, Japan och Kina utökar även sina utländska tillgångar med gruvor i Australien, Chile, Peru och Zambia, för att säkerställa leveranser på lång sikt som kan tillgodose den lokala tillverkningsindustrins efterfrågan.

1.3 Gruvjättar – inte så stora?

I ett globalt sammanhang är "gruvjättar" relativt små i jämförelse med andra globala aktörer som Microsoft, ExxonMobil och General Electric. Detta har att göra med gruvindustrins fragmenterade struktur som är mycket olik t.ex. oljebolag som har en stark förankring i sektorerna både längre bak och längre fram i produktionskedjan – prospektering, utvinning, produktion och förädling, distribution och bensinstationer. Ägandet av och kontrollen över de olika stegen från prospektering, utvinning, smältning, tillverkning, marknadsföring och återvinning är fragmenterat, vilket leder till en brist på sammanhängande och konsoliderad vision. De stora producenterna av järnmalm är gruvföretag, inte stålföretag. Iscor, ett Sydafrikanskt f.d. statligt järnbrytnings- och ståltillverkningsbolag har nyligen delat upp sin utvinnings- och tillverkningsverksamhet.

Fig 4: Kapitaliseringen i gruvsektorn – jämförelse med andra sektorer

Källa: *Breaking New Ground*, rapport från MMSD-projektet

1.4 Framtiden ligger i kol

För bara några år sedan betraktades kol som den bortglömda energiexporten och fokus låg på olja och gas. Kol är fortfarande viktigt i världens energimix. Det är billigt, finns i riklig mängd, är geografiskt spritt och är lätt att lagra och transportera. Oljepriserna har plötsligt stigit över 50 USD per fat och tiden med den billiga oljan för 10 USD per fat är förbi. Oljeanalytiker säger att vi har nått en vändpunkt för olja eftersom tillgängliga reserver kommer att vara uttömda 2050. Världens länder behöver tillräcklig tillgång till energi för att kunna tillgodose invånarnas grundläggande energibehov och upprätthålla sin ekonomiska och industriella utveckling. I takt med stigande oljepriser har många länder med större brådska börjat undersöka alternativa energikällor för att säkra tillgången.

Under de senaste tre åren har spotpriset för koks stigit från 70 USD per ton till hela 450 USD i år. Det har sedan stabiliserats vid 250–300 USD per ton. Kolet har gjort en comeback i USA i samband med besvikelsen över gas och en fortsatt stark efterfrågan förväntas från de snabbt utvecklande länderna, t.ex. Kina och Indien. Ca 92 kolanläggningar, som representerar en investering på 69 miljarder USD, planeras under de närmaste åren.

Under de senaste åren har den globala kolindustrin genomgått en omfattande och smärtsam omstrukturering. Allt fler utländska företag är inblandade i f.d. statliga industrier. Rio Tinto, Anglo-American och Rheinbraun har gjort betydande förvärv. Fyra trender antyder att vi snart kommer att se mer global konsolidering och att det växer fram företag som får en global effekt på industrin.

Dessa trender är:

- den ökande andelen kol som exporteras;
- planerad privatisering av statliga kolproducenter;
- utländska företag har gått in i tidigare nationella industrier; och
- konsolideringen av det globala ägandet av och kontrollen över kol.

Formatet på och mångfalden i den internationella handeln med kol är unik. Kina och USA är världens största kolproducenter. Men de största kolproducenterna är inte nödvändigtvis de största exportörerna. Australien är världens ledande exportör av stenkol. Andra stora exportländer är USA, som exporterade till mer än 29 länder samt Sydafrika. För vissa länder, t.ex. Australien och Colombia, är kolexporten betydligt viktigare för landets ekonomi än den egna konsumtionen. Å andra sidan importerar även de stora producenterna Kina, USA och Indien kol av kvalitets- och logistikskäl.

Endast en liten andel av världens totala kolproduktion exporteras men volymen på den internationella handeln med kol ökar varje år. I Västeuropa har ekonomier som tidigare var självförsörjande på kol börjat importera från Östeuropa. Strängare miljönormer och Kyotoprotokollet som ska begränsa växthusgasutsläppen gynnar andra bränslekällor som naturgas, vars användning växer snabbt.

Följande tabell från Petroleum Economist illustrerar den ökande efterfrågan på kol:

Fig. 5: Global export i miljoner ton

	2001	2002	2003	% förändring
Australien	86,6	100,0	104,0	4
USA	20,8	18,1	21,0	16
Sydafrika	65,0	67,0	69,0	3
Indonesien	63,0	71,0	86,0	21,1
Polen	19,0	19,0	18,0	-5,3
Kina	71,6	73,0	80,0	9,6
Colombia	37,0	32,0	42,0	31,3
Ryssland	29,0	33,0	37,0	12,1

Fig. 6: Global import i miljoner ton

	2001	2002	2003	% förändring
Japan	92	94	103	9,6
Övriga världen	349	352	365	3,7

Kol genererar 55 % av USAs el och 70 % av elen i Indien och Kina – världens tre mest befolkade länder. Mer än hälften av världens totala kolproduktion tillhandahåller för närvarande ca 37 % av världens elektricitet. Många länder är starkt beroende av kol för elektricitet, däribland Tyskland (50 %), Polen (96 %), Sydafrika (90 %), Australien (86 %), Kina (81 %), Indien 75 %), Tjeckien (74 %), Grekland (70 %), Danmark (59 %) och USA (56 %). Den växande efterfrågan på energi kommer i större utsträckning att tillgodoses av den rikliga tillgången på kol i hela världen. Med nuvarande produktions- och konsumtionsnivåer räknar man med att det fortfarande finns kol kvar för ca 200 år framåt.

BP avslöjade i sin 53:e utgåva av sin "Statistical Review of World Energy" som publicerades i juni 2004, att kol för andra året i rad var den snabbast växande energikällan med en tillväxt på nästan 7 %. Konsumtionen påverkades till stor del på Sydostasien men efterfrågan på kol var stor även i andra delar av världen.

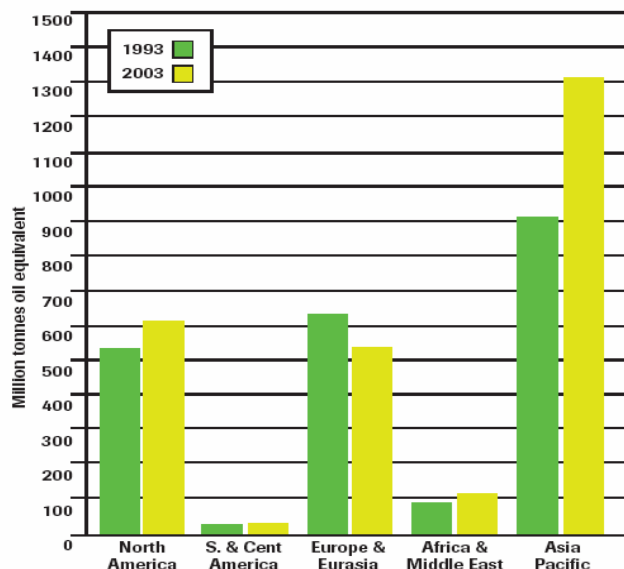
Om länder ska kunna utvecklas och moderniseras bygger detta på industrins tillgång till energi, elektricitet och förbättrade transportsätt. Den växande efterfrågan på energi kommer i allt större utsträckning tillgodoses av kolöverflödet i hela världen. Under senare decennier har emellertid det ökade behovet av att skydda miljön aktualiserats.

1.5 Kina

Kinas tillverkningssektor växer, inte bara för att klara exportorder utan även för att tillgodose efterfrågan från medelklassen. Här produceras ca 20 % av världens vitvaror, t.ex. spisar, kylskåp och mikrovågsugnar. Tillverkning av högteknologiska konsumentprodukter som tv-apparater, dvd-spelare och nu även bilar är på väg att öka. Kina har blivit världens produktionsnav och grannlandet Indien vinner snabbt mark.

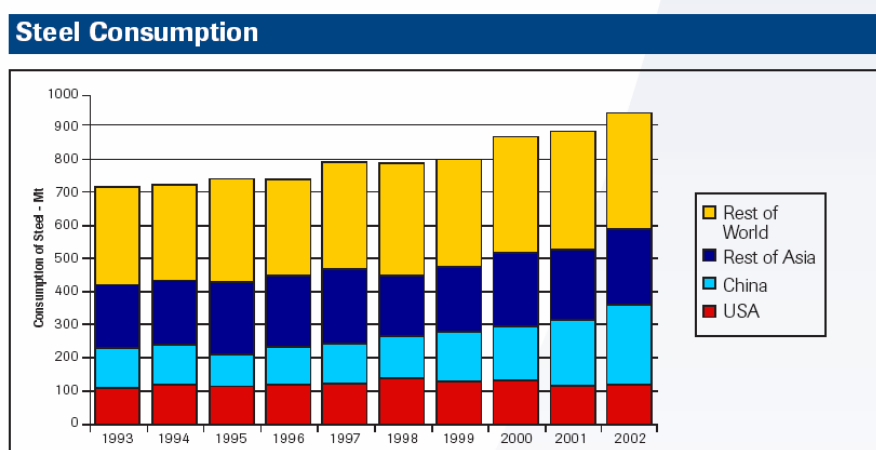
Kol är Kinas livsnerv. Landet är världens största kolproducent med en beräknad produktion på 1,9 miljarder ton i år, en ökning med 10 % jämfört med förra året. Kolet är fortfarande viktigast för Kinas el- och tillverkningssektor. Nästan 75 % av landets installerade 400 000 megawatt-kapacitet är koleldad, endast USA har mer. För att tillgodose den växande inhemska efterfrågan har Kina stoppat kolexporten och arbetar på nya oljekällor. Staten tecknade nyligen avtal med SASOL, ett Sydafrikanskt energi- och kemikalieföretag, om att bygga två anläggningar för flytande syntetiskt bränsle (coal-to-liquid) i Kina. Dessa anläggningar som kostar 3 miljarder USD vardera ska producera 60 miljoner ton flytande bränsle (440 miljoner fat) om året. Eftersom Kina importerade 100 miljoner ton olja förra året skulle dessa anläggningar ge Kina omfattande kontroll över sin egen energisituation, även med den snabbt växande efterfrågan.

Fig. 7: Kolkonsumtion i olika regioner – 1993 & 2003⁹

Världens stålproduktion är beroende av kol. Ca 66 % av den totala stålproduktionen i världen bygger på kol. Kina är också den största producenten och konsumenten av stål och har gått om USA. Olympiska spelen i Beijing 2008 kommer naturligtvis att öka efterfrågan på mineraler ytterligare.

Figure 8: Global stålkonsumtion

Den tyska kolindustrin driver en kampanj för att övertala regeringen att blåsa nytt liv i landets kolindustri som bedöms vara oekonomisk och mogen för nedläggning under nästa decennium. Bakgrunden till denna offensiv är snabbt ökande globala råvarupriser, som drivs på av en enorm efterfrågan från Kina, och ett offentligt och politiskt ramaskri mot Tysklands ledande energigrupperns planerade kraftprisökningar. Tyskland har reserver på 1 miljard ton prima kokskol. Den stora prishöjningen på koks, en slags förädlad kol som används för eldning av ståltillverkares ugnar, har slagit särskilt hårt mot Tyskland.

Till sist uranbrytning. Det finns 438 kärnkraftverk igång i hela världen. Konstruktion av ytterligare 30 har antingen godkänts eller är på planeringsstadiet. Hälften av dessa ska byggas i Kina eller Indien. Kärnkraften påverkas till skillnad från kol i stort sett inte av Kyotoprotokollet, på grund av de låga koldioxidutsläppen. Det är en strängt reglerad industri med avfallshantering under internationellt överinseende. Efterfrågan på ren luft gör

kärnkraften till en viktig del av framtidens energimix och detta indikerar en tillväxt i denna sektor.

¹ Mining Journal, London, 1 oktober 2004

² Raw Minerals Data & Metals Economics Group. 2443

³ L Weber, "Recent trends in World Mining – Quo Vadis?" Redaktörer AK Ghose och LK Bose, New Delhi 2003

⁴ Pressrelease från Raw Materials Group, 11 oktober, 2004

⁵ Omfattar 30 000 underleverantörer – källa: företagets webbplats

⁶ Omfattar Goldfields verksamhet i Sydafrika, Ghana, Peru och Australien – årsredovisning för 2003

⁷ Omfattar 17 614 underleverantörer – källa: företagets webbplats

⁸ Omfattar 12 664 underleverantörer – källa: företagets webbplats

⁹ Energy in Focus – BP Statistical Review of World Energy, juni 2004

DEL TVÅ: Politik och gruvsdrift

2.1 Effekterna av utländska direktinvesteringar

De flesta gruvnationer är beroende av utländska direktinvesteringar för att finansiera sin utvinningsindustri. Villkoren för sådan finansiering följer Internationella valutafondens (IMF) och Världsbankens politik som bland annat innebär privatisering av statliga minerallager och företag samt stora förändringar för att skapa ett så kallat investeringsvänligt klimat. Oxfam America konstaterade nyligen i en skrivelse med hänvisning till en FN-rapport, att

“Utländska direktinvesteringar har blivit en så viktig del av globala utvecklingsstrategier att det i många utvecklingsländer har ersatt utlandsbiståndet som huvudkälla till externt kapital. Idag uppgår utländska direktinvesteringar till ca 60 procent av det internationella kapital som varje år flödar in i utvecklingsländerna och är tio gånger större än den officiella utvecklingshjälpen.”¹

Många länder är av historiska skäl illa rustade att hantera de nya kraven från internationella finansinstitut och företag som vill komma in i landet. Bland sådana problem kan nämnas:

- brist på lämpliga och omfattande gruvnormer och regler;
- bristfälliga sociala och miljömässiga normer eller där sådana finns, inga resursstarka organ för att kontrollera att de följs;
- brist på teknisk expertis i närheten av gruvan;
- brist på teknik;
- brist på modern infrastruktur och faciliteter för utländska chefer etc.

Sådana investeringar åtföljs ofta av bland annat förändringar i skattelagstiftning, offentliga institutioner som reglerar industrin och en avreglering av arbetsmarknaden. Investerare förväntar sig god avkastning och dras därför till områden som erbjuder låga löner, mindre regelkontroll och allmänt svaga regeringar. Inte ens dagens industriländer som Kanada, Tyskland, USA och Australien, där gruvlönerna är högre och där man har sociala och miljömässiga normer samt starka regeringar vid makten, slipper undan företagets krav på resultat.

2.2 ”Gruvdrift är negativ ”

Även om historiska bevis visar att *oroshärddar* i gruvindustrin mestadels återfinns på södra halvklotet där man har problem av social och miljömässig natur är länderna i Nord inte undantagna. Det finns flera väldokumenterade gruvkonflikthärddar i bland annat Peru (Yanacocha), Rumänien, Indonesien (Kelian/Grasberg), Filippinerna (Didipio), Papua Nya Guinea (Tolukama), Colombia (Drummond) och Bolivia.

Under arbetet med Extractive Industries Review vilken finansierades av Världsbanken åberopades flera fallstudier som tog upp aktuella tvister. Huvudorsakerna kan kategoriseras som följer:

- kränkningar och brott mot arbetares rättigheter;
- dålig säkerhet och dåliga miljönormer;
- obetalda löner;
- brott mot internationella fördrag och konventioner;
- illa uttänkta omlokaliseringsprojekt;
- landrättigheter och tillgång till naturresurser som vatten;
- ödeläggelse av människors kulturer och sätt att leva;
- brist på insyn och medverkan av lokalsamhällen leder till korruption;
- dålig administration och delning av gruvintäkter med påverkade samhällen;
- brutna löften från regeringar och företag;

- effekten av gruvdrift på biologisk mångfald, skyddade områden och kulturplatser;
- användning av cyanid och hantering av avfall från gruvdriften som leder till nedsmutsning av vatten vilket påverkar folkhälsan;
- användning av offentliga och privata säkerhetsvakter för att kväsa legitim opposition mot dåliga metoder.

Sådana fall ger naturligtvis hela industrin dåligt rykte. Trots branschens globala natur finns det inget verkligt starkt politisk engagemang bland våra globala företagsmedborgare att föregå med gott exempel. Många företag har bra policyer men man lämnar ofta övervakningen av att de efterlevs till den lokala ledningen. Uppmärksammade konflikter överläts ofta till lokala stridande. Baksidan av detta är att bra metoder, där de faktiskt existerar, överskuggas av den allmänna bild som gruvindustrin ger sig själv. De miljontals dollar som varje år läggs ut på imageskapande är därmed ineffektiva för industrin som helhet.

Å andra sidan har regeringar aktivt reformerat sin gruvpolitik. Under det senaste decenniet har ca 90 länder² antingen infört nya regler för gruvdrift, ändrat i befintlig lagstiftning eller upprättat ny. Det finns exempel både på att "gruvdrift är positiv" och att "gruvdrift är negativ". Detta kan delvis förklaras av hur man inför god politik och om lokala fackföreningar och samhällen betraktas som viktiga intressenter som kan bidra positivt till gruvindustrin och frågor som är perifera för det ekonomiska resultatet. I scenariot att gruvdrift är negativ ingår tanken att nationens mineralresurser finns där för att plundras.

2.3 Scenariot "gruvdrift är positiv"

I scenariot att gruvdrift är positiv är mineraltillgångarna en nationell tillgång och används för att främja en bredare socioekonomisk utveckling och tillväxt. Mineralresurserna är tillgångar som så småningom töms ut. Staternas huvudsakliga uppgifter som förvaltare av landets mineraltillgångar kan i stort sett definieras enligt följande:

- att se till att landet som helhet drar nytta av gruvdriften;
- att fungera som lagstiftare och reglerare;
- att säkerställa insyn i sektorn;
- att dra till sig investeringar;
- att skydda rättigheter och välbefinnande för arbetare och samhällen som är beroende av gruvdrift;
- att engagera facket och samhällsorganisationer i framtagandet och införandet av policyer.

I detta sammanhang är staterna de aktiva som främjar och upprätthåller en god gruvpolitik och bra metoder. Många länder som har stora olje-, gas- och mineralreserver har etablerat system genom vilka intjänade medel används för att främja samhället som helhet. Utöver skattereformer har flera länder i Latinamerika och Afrika, däribland Mali, Ghana, Sydafrika, Peru och Chile även infört ett system med vinst- eller intäktsbaserade gruvroyalties. Naturligtvis har införandet av sådana royalties inte oväntat stött på motstånd från gruvföretagen. Arbetare och påverkade gruvsamhällen i dessa länder stödjer sådana åtgärder som används till socioekonomiska utvecklingsprojekt.

Statliga Chilean Copper Commission beräknade att landets 10 största producenter, däribland gruvor ägda av Anglo American och Phelps Dodge, betalade 1,8 miljarder USD i skatt på elva år samtidigt som de exporterat 43 miljarder USD i koppar sedan 1990. Ca 69 % av landets koppar producerades av multinationella bolag förra året, medan statliga Codelco, världens största kopparproducent, genererade resten. Codelco är för att staten ska få större del av den vinst som genereras från mineraltillgångar eftersom företagen slipper undan utan att "betala

ett öre". Företagen klagar, men den rika kopparhalten i de chilenska deponierna och de jämförelsevis låga skatterna avskräcker dem från att flytta sig någon annanstans.

2.4 Revolutionerande förändringar i Sydafrika

Den kanske mest revolutionerande förändringen i någon gruvindustri på senare år har skett under ledning av Sydafrikas nya demokratiska regering. I mer än ett århundrade har gruvindustrin utgjort ryggraden i industrialiseringen av Sydafrika. Under kolonialregeringen som senare ersattes av ett antal apartheidregimer, var gruvindustrin ett mikrokosmos av det sydafrikanska samhället. Trots politisk isolering och sanktioner var gruvindustrin enorm i jämförelse med andra länder. Sydafrikas gruvföretag är ledande inom flera minersektorer. Anglo American är fortfarande störst bland producenter och har innehaft den positionen i trettio år. Flera ledande gruvföretag har också börsnoterats i London och New York. Efter införandet av demokrati kan gruvföretagen konkurrera öppet på den globala marknaden och exploatera sin nyfunna frihet efter decennier av isolering. Sydafrikanska gruvföretag har snabbt byggt ut sin verksamhet utomlands men det har oundvikligen funnits ett behov av grundläggande reformer hemma.

Sedan den demokratiska regeringen installerades 1994 har lagstiftning som tillkommit genom rejäla trepartsförhandlingar införts och godkänts av det nya parlamentet. Det gäller allt från hälsa och säkerhet, miljöhantering, utbildning, till sysselsättning samt ägande och kontroll. Reformerna har fått stöd av den nya regeringens vision om ett icke rasistiskt, icke sexistiskt samhälle och en industri som speglar denna vision. Industrins historia kan bäst beskrivas med följande utdrag av ett inlägg från NUM till parlamentets mineral- och energikommitté:

"Sydafrika har rikliga mineralresurser och har världens största reserver av guld, platina, krom och kol. Utvinning har skett i Sydafrika i mer än 100 år och av alla mineralråvaror, särskilt guld, diamanter, koppar, kol etc. Gruvindustrin har under dessa år skapat ett välstånd som uppgår till miljarder rand.

Trots detta välstånd och de fördelar man samlat på sig lever de flesta sydafrikaner i fattigdom. Dessutom har gruvdriften exklusivt reserverats för en minoritet sydafrikaner. Svarta har endast kunnat delta som arbetare och har varit utsatta för hårda arbets- och levnadsvillkor. Nuvarande gruv- och minerallagstiftning ger inga möjligheter för majoriteten sydafrikaner att medverka i industrin. Detta förvärras av arrangemangen kring ägandet av mineralrättigheter som är koncentrerade i händerna på ett fåtal människor. Gruvindustrins monopolkaraktär fortsätter att existera med endast några få konglomerat som dominerar hela branschen.³

En hörnsten i den nya politiken och en viktig milstolpe i gruvhistorien har varit antagandet av Mineral and Petroleum Resources Development Act, lagen om mineral- och petroleumresursutveckling, som bland annat stadgar:

- erkännande av statens suveränitet över mineralresurser och verkställande av statens förmyndarskap;
- främjande av lika tillgång för alla medborgare och utökade möjligheter för dem som tidigare diskriminerats;
- främjande av sysselsättning och socialt välstånd för alla;
- att industrin ska befrias från rasism
- att staten ska erhålla royalties från gruvdrift.

För närvarande diskuteras ett lagförslag om betalning av royalties för utvinning av icke förnybara resurser. En gruvdeklaration, som tillkommit genom trepartsförhandlingar, har nyligen godkänts. Deklarationens kärnpunkt är bemyndigande till historiskt missgynnade människor⁴, däribland kvinnor, och utgår från både sysselsättnings- och ägandeperspektiv

med tydligt uppsatta mål för hur man ska uppnå detta. Både arbetsgivare, genom Chamber of Mines och arbetare, genom National Union of Mineworkers har bidragit stort till dessa reformer.

Zimbabwe, som har en stark gruvsektor och en stor källa till förtjänst i utländsk valuta, införde nyligen regler om ekonomiskt bemyndigande av svarta som syftar till att under en tioårsperiod gradvis öka ägandet till upp till 30 %.

2.5 Multinationella gruvbolag och socialpolitik

Multinationella bolags roll och uppförande har historiskt sett, och särskilt på 1970-talet, varit en fråga för människorättsaktivister. Företagens sociala skyldigheter blev det nya modeuttrycket i affärsvärlden, i vissa stater och i civilsamhället. Idag är det "företagens ansvar" som gäller.

Det finns redan flera instrument för att främja och skydda mänskliga och fackliga rättigheter t.ex. på arbetsplats- och företagsnivå samt på nationell och internationell nivå. Emellertid kräver många av dessa principer en frivilligt åtagande att upprätthålla dem. Frivilliga regler är beroende av ett företags känsla för värderingar och välvilja för att vara effektiva. De betraktas som "mjuk lagstiftning". Inga straff utmätts om de inte efterlevs. Fackföreningar och civilsamhällen måste ständigt kämpa för att upprätthålla dessa principer. Detta kan göras på flera sätt.

På global nivå är som vi ska se etiska regler och internationellt överenskomna konventioner frivilliga strategier som kräver självreglering av nationalstater och företag. Stater och företag har litet eller inget juridiskt ansvar för att följa internationellt överenskomna normer. Men internationell rätt är inte statisk. Det finns inom det internationella samfundet en framväxande syn på att frivilliga initiativ inte räcker till. Under de senaste 50 åren har FN och dess organ, t.ex. ILO, utarbetat många internationella regler för att skydda mänskliga rättigheter. Även om de huvudsakligen handlar om staters skyldigheter ger sådana regler en tydlig grund för att utöka företagens internationella skyldigheter. Det är huvudsakligen staters roll att skydda mänskliga rättigheter och därför att säkerställa att den privata sektorn inte bryter mot dem. På motsvarande sätt kan internationell lagstiftning ålägga företagen direkt att upprätthålla dessa när stater inte kan eller vill göra det.

Miniminormer är vanligen den grund på vilka samhällen, organisationer och företag bygger och förbättrar livskvaliteten för invånarna när det gäller arbete och samhällsliv. ICEM tror att arbetsnormer inte är ett hinder utan en förutsättning för en bred, balanserad och hållbar social och ekonomisk utveckling. När det gäller det globaliserade världshandelssystemet har affärsföretagens möjligheter aldrig varit bättre. Vi blir ständigt påmind om fördelarna. Men med tanke på de negativa effekter på arbetare och samhällen som globaliseringen medför, är det inte konstigt att de globala företagen får större press på sig att skaffa ett socialt "körkort" för sin verksamhet.

I detta ingår flera välkända internationella fördrag och överenskommelser som utgör ett paket med politiska, ekonomiska och sociala rättigheter som stater och arbetsgivare måste respektera. Dessa omfattar bland annat:

- *Deklarationen om mänskliga rättigheter*
- *ILOs grundläggande arbetsnormer*
- *ILOs konvention 176 om arbetarskydd i gruvor*
- *ILOs konvention 169 om urbefolkningar*
- *ILOs trepartiska deklaration om principer rörande multinationella företag och arbetsmarknaden*

- *OECDs riktlinjer för multinationella företag som är bindande för regeringar*
- *OECDs konvention för motverkande av mutor*
- *ISO 14001 om miljöledning*
- *Storbritannien/USA – frivilliga principer om säkerhet och mänskliga rättigheter*
- *FNs generalsekreterares initiativ "Global Compact"*
- *Global Reporting Initiative*
- *Olika kulturarv (heritage sites)*

2.6 Arbete för globala avtal med multinationella bolag

Vid sin andra världskongress i Sydafrika 1999 antog ICEM en strategi att försöka teckna globala avtal med multinationella bolag. Dessa bygger på ILOs konventioner och andra principer om "bästa metoder". Vid ICEMs tredje kongress i Stavanger diskuterades och vidareutvecklades detta. Sådana avtal utgör ett praktiskt verktyg för ett gemensamt sätt att införa och övervaka tillämpningen av dessa normer. Avtalen är inte avsedda att ersätta medlemsförbunds befintliga förhandlingsarrangemang utan att utöka och förstärka det arbete som ICEMs medlemmar gör för att organisera och förbättra arbetsmarknadsrelationer och anställningsvillkor inom det multinationella bolaget.

Utgångspunkten för de globala avtalen är att företaget förbinder sig att tillämpa ILOs kärnkonventioner om grundläggande fackliga rättigheter, rätten att organisera sig och att förhandla kollektivt, mot barnarbete, mot tvångsarbete, om lika möjligheter och behandling i arbetslivet, om rättvis utbetalning av löner och förmåner enligt god branschsed. Det finns bestämmelser om att arbetarna ska kunna övervaka företagets metoder och bestraffa kränkningar. Detta kräver att arbetare (och företagsledningar) som omfattas av sådana avtal får lära sig avtalsvillkoren och hur man ska se till att det efterlevs. Brott mot avtalen kan tas upp av ICEMs medlemmar individuellt eller via engagemangsgruppen. Varje år hålls ett möte för uppföljning av framstegen och för att diskutera allmänna frågor som rör företagets branschmässiga och ekonomiska prestationer.

Vi har hittills tecknat 9 avtal, däribland två i gruvsektorn; med Anglogold (Sydafrika) och RAG International (Tyskland). Rio Tinto har hittills motstått våra försök att få till stånd ett globalt avtal. Ytterligare information finns på

<http://www.icem.org/agreements/agrindexen.html>.

¹ UNCTAD (2002) Least Developed Countries Report 2002, Förenta Nationerna, New York

² A national mineral policy as a regulatory tool. JM Otto (1997)

³ Gemensamt inlägg från NUM och Cosatu om förslaget till Mineral Development Bill (2000). Denna lag ersattes 2004 av The Mineral and Petroleum Resources Development Act.

⁴ Termen historiskt missgynnad avser alla personer, kategorier eller samhällen som missgynnats av oskälig diskriminering innan den nya sydafrikanska konstitutionen trädde i kraft 1993.

DEL TRE: En social profil för den globala gruvindustrin

3.1 Värddigt arbete – en vision för alla

"ILOs huvudsakliga mål idag är att främja möjligheterna för kvinnor och män att ha värddiga och produktiva arbeten under förhållanden som frihet, rättvisa, säkerhet och mänsklig värddighet." – ILOs generaldirektör Juan Somavia

Värddigt arbete sammanfattar gruvarbetares ambitioner för sin vardag. Begreppet omfattar sysselsättning som är produktiv och ger en lön som går att leva på, anställningstrygghet, socialt skydd för familjer, bättre utsikter för personlig utveckling och social integrering, frihet för människor att uttrycka sin oro, att organisera sig och delta i beslut som påverkar deras liv. Lika möjligheter och behandling för alla kvinnor och män är grundläggande. Att säkerställa värddig och produktiv sysselsättning för män och kvinnor, under förhållanden av frihet, rättvisa, säkerhet och mänsklig värddighet är ett verksamt motmedel mot spänningar, social oro, instabilitet och konflikter.

På denna grund byggs fred och säkerhet. Här integreras viktiga rättigheter som gör att människor kan utveckla och förstärka sina möjligheter att vara produktiva, ta sig ur fattigdom och hjälpa sina familjer och samhällen att göra likadant. Värddigt arbete ger inkomst, men också stolthet, självkänsla, tillit, en framtid, en känsla av tillhörighet i ett samhälle och vilja att investera i dess stabilitet och utveckling. Därmed utgör det en nyckel för att begränsa risken för konflikter, att begränsa deras allvar när de uppstår och bidrar till konfliktlösning, försoning och återuppbyggnad.

Men bra jobb uppstår inte av sig själv; en medveten satsning måste göras för att investera i detta mål och här har företagen en viktig roll att spela. Värddigt arbete bör finnas i grunden för globala, nationella och lokala strategier för ekonomiskt och socialt framåtskridande. Det är centralt i ansträngningar för att minska fattigdom och ett medel för att uppnå en rättvis, inkluderande och hållbar utveckling. Att främja värddigt arbete utgör kärnan i vår existens som fackföreningar.

3.2 Sysselsättning i gruvor

Sysselsättningen sjunker i många gruvområden – som ett resultat av ökad produktivitet, radikal omstrukturering och privatisering. Drygt 3 miljoner arbetstillfällen försvann inom gruvnäringen mellan 1995 och 2000.¹ Dessa förändringar påverkar inte bara gruvarbetare som måste finna alternativ sysselsättning, även de som blir kvar i industrin måste arbeta på ett helt annat sätt, vilket kräver fler färdigheter och större flexibilitet. Att finna en balans mellan gruvföretagens önskan att sänka kostnader och arbetarnas beslutsamhet att skydda sina jobb är en viktig uppgift för hela gruvbranschen. Gruvsamhällen måste också acceptera förändringar i industrin – anpassa sig till ny gruvverksamhet, liksom till nedskärningar eller nedläggningar.

Det är mycket svårt att få tag på korrekt information om sysselsättningen i den globala gruv- och mineralindustrin. Problemet förvärras när vi tittar på förädlingskedjan kring mineralutvinning och bearbetning. Den mest omfattande källan för statistik om sysselsättning i gruvindustrin är ILO, Internationella Arbetsorganisationen, som spårar data för mer än sjuttio länder med verksamhet i utvinningsindustrin.

Enligt ILO sysselsätter gruvdrift och mineralutvinning ca 1 % av världens arbetskraft, ungefär 30 miljoner arbetare. I denna siffra ingår 10 miljoner kolgruvearbetare (jfr. beräknade 30 miljoner på 1960-talet) men inte 13 miljoner gruvarbetare i småskaliga gruvor. Den största koncentrationen av sysselsättning i gruvindustrin, ca 60 %, finns i Asien. Ungefär hälften av världens gruvarbetare finns i Kina.²

Sysselsättningstrender varierar mellan olika regioner och sektorer. Trots nedskärningar av arbetstillfällena i Indien, Ryssland och Kina är kolgruvorna där fortfarande arbetskraftsintensiva i förhållande till deras bidrag till den totala världsproduktionen. I utvecklingsländer och övergångsekonomier där sysselsättningen fortfarande är relativt hög, orsakas stora sysselsättningsrubbnings av låga råvarupriser, påtryckningar för att konsolidera och omstrukturera industrin i syfte att sänka kostnader.

3.3 Omstrukturering, nedskärningar och nedläggningsprogram

De kanske smärtsammaste förändringarna har nyligen skett i länderna i det förra Sovjetunionen. I slutet av 1980-talet producerade Ukraina 200 miljoner ton kol om året i 280 gruvor som sysselsatte mer än en miljon arbetare inom gruvdrift och dess serviceindustrier.³ 2001 hade sysselsättningen och antalet gruvor sjunkit med ca 50 %. Omstruktureringsprogram för gruvindustrin, finansierade och administrerade av Världsbanken, skar ned arbetskraften i Ukraina till mindre än en tredjedel. I Polen har bankfinansierade anpassningsprogram för kolkolsektorn resulterat i att 110 000 kolgruvearbetare förlorat jobbet. I Sydafrika har sysselsättningen sjunkit med nästan 46 % under de senaste 10 åren – 360 000 gruvarbetare förlorade jobben, särskilt i guld- och kolkolsektorn. Storbritannien har färre än 13 000 kolgruvearbetare kvar.

Eftersom förlusten av arbetstillfällena i gruvor i de flesta fall har en direkt effekt på serviceindustrier och gruvsamhällen är de socioekonomiska konsekvenserna förödande. Förlust av arbetstillfällena genom privatisering och omstrukturering innebär förluster av bostadsbidrag, utbildning, hälsovård och pensionsförmåner som leder till fattigdom och hopplöshet. I ett gruvberoende land som Zambia har samhällsstrukturen i Copperbelt-regionen sakta börjat upplösas på grund av en omfattande omstrukturering efter privatiseringar.

I stället för att endast tillämpa en försvarsstrategi kan fackföreningarna bli mer förebyggande i sin hantering av de socioekonomiska effekterna av nedskärningar och gruvnedläggningar. Det finns flera bra exempel på detta, t.ex. i Frankrike och Tyskland, i samband med det stora nedläggningsprogrammet för kolgruvor i Västeuropa. Ungern har nyligen framträtt som modell för det tidigare Östeuropa. Ur fackligt perspektiv borde vi kunna använda några få, mycket enkla riktmärken för att utvärdera om en social plan kommer att bli framgångsrik, nämligen i vilken utsträckning

- varningssignaler ges i förväg;
- det finns effektiva mekanismer för en social dialog;
- rätten till relevant information respekteras;
- det finns lämpliga utbildnings- och omskolningsprogram;
- bra avgångs- och pensionspaket finns framförhandlade;
- det finns adekvat rådgivning för arbetare och deras familjer;
- befintlig social infrastruktur upprätthålls och vid behov byggs ut; samt om
- de lokala ekonomierna är diversifierade och nya sysselsättningsmöjligheter skapas.

Vad som är en bra social plan beror naturligtvis på hur god balansen är mellan parterna. Om facket är starkt och medlemmarna står enade bakom en god facklig strategi är detta till hjälp. Våra medlemmar i Indien, Bulgarien, Zambia, Peru, Ryssland, Kanada, Sydafrika, Polen, Tjeckien, Tyskland och Serbien har kontinuerligt varit engagerade i denna utmaning. I vissa fall, t.ex. i Sydafrika, har program för att hjälpa gruvarbetare att starta ett nytt yrkesliv efter nedskärningar framgångsrikt genomförts av NUM genom gruvarbetarnas utvecklingsbyrå.

Arbetare kan lyckas om det finns en tillåtande miljö. När industrier som är mycket betydelsefulla för ett samhälle läggs ned prövas solidariteten och samhällsstrukturen.

Omtänksamma regerings- och arbetsgivarorganisationer skapar gynnsamma förhållanden för ett välordnat nedskärningsprogram. Verkligheten är att sådana oftare är undantag än helt enkelt bra regler som industrin kan följa.

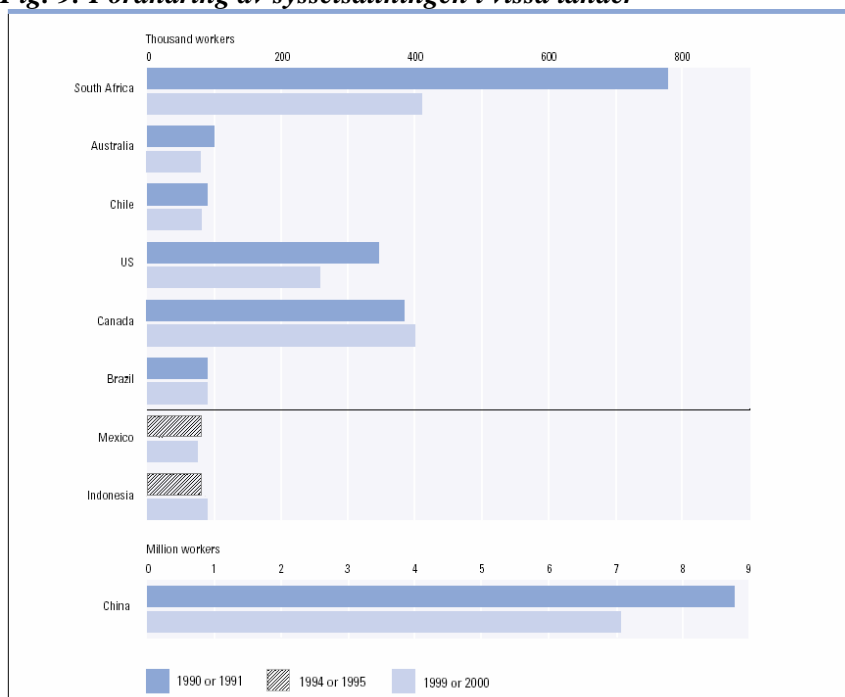
Världsbanken har en långsiktig strategi för gruvnedläggningar och tar upp följande fem frågor.⁴

- Det är viktigt att placera in gruvdrift i ett längre tidsperspektiv än den period som behövs bara för att driva gruvan. Hållbarhet genom hela gruvans livscykel, från prospektering till tiden efter nedläggningen, är den bästa förberedelsen för en framgångsrik gruvnedläggning.
- Om miljöledning varit en prioritet under gruvans livstid blir miljöledningen vid nedläggningstillfället lättare och billigare.
- Om man har samrått med samhället och utvecklat goda förhållanden med intressenter före och under gruvans livstid, finns det en fast grund för konsultationer om planeringen av frågor som gäller nedläggningen. Om ekonomiska resurser har avsatts kan nedläggningsplanen genomföras och samhällen blir bättre rustade att tillgodose sina framtida behov.
- Om man har utvecklat och infört samarbete under driften ökar möjligheterna att överföra tillgångar som kan användas i samhället och att upprätthålla bra social service efter nedläggningen.

Omstrukturering, nedskärning och slutligen nedläggning av gruvor är en permanent del av gruvdrift och en komplicerad fråga för samhället. Beroende på de specifika omständigheterna behöver en nedläggning inte nödvändigtvis innebära att livet tar slut, utan kan bli början på en ny era av miljömässigt och socialt lyft för ett samhälle. För att detta ska ske krävs en aktivare facklig strategi för att undvika spökstadsscenarier.

Inom den närmaste tiden ska flera diamant-, guld-, koppar- och silvergruvor ägda av t.ex. AngloGold, Placer Dome, DeBeers, BHP Billiton och Barrick läggas ned. Detta påverkar arbetare i Argentina, Brasilien, Chile, Mali, Namibia, Papua Nya Guinea, Sydafrika och Tanzania.

Fig. 9: Förändring av sysselsättningen i vissa länder⁵

3.4 Den ökade trenden att utkontraktera traditionella gruvarbeten

Att hyra in tjänster i gruvproduktionen är inte någon ny företeelse. Vissa specialistfunktioner som t.ex. schaktsänkning, underhåll av tung utrustning och konstruktion har skötts av underleverantörer. Arbetarna accepterade att detta var nödvändiga, tidsbegränsade experttjänster. Produktion, catering, utbildning och hälsa, personal och administration sköttes av fast anställda. Det fanns en ägare som drev gruvan och alla arbetade "i gruvan". Ur detta växte det fram en stark gemensam identitet och en kultur av arbetarsolidaritet.

Under de senaste 15 åren har en marknadsdriven nyliberal ideologi börjat få fäste i gruvindustrin och har gått ut på att skära ned kostnader och hamna "i världsklass", att anamma principer för omskapande av företagen, att utkontraktera och kräva en flexibel arbetsmarknad. Omstrukturering av både privata och statliga gruvor har angetts som skäl för att utkontraktera traditionellt gruvarbete så att ägarna kan fokusera på den så kallade kärnverksamheten. I Sydafrika har man målinriktat sig på avancerade arbeten med hög lön vid huvudkontoret för att "skära bort fett", som cheferna skulle säga. Många av dem som accepterade avgångsvederlag har återvänt till industrin som konsulter. Andra har flyttats över till gruvorna.

Efter detta kom arbetares arbetsuppgifter, t.ex. besiktning, catering, städning, bostäder vid gruvan, hälsovård, underhåll i gruvan, räddningstjänst. Arbetarna får antingen möjlighet att välja inskränkningar eller att acceptera anställning vid ett nytt serviceföretag, ofta med sämre löner, arbetsförhållanden och liten eller ingen social trygghet.

I stora statliga gruvindustrier som de i Indien och Ukraina har underleverantörer anlåtats för att förstärka arbetskraften vid produktionstoppar. I Ukrainas privatägda gruvsektor kommer upp till 10 % av kolgruvearbetarna och ca 11 % av arbetarna i järnmalmsutvinning från underleverantörer.⁶

Enligt en ICEM-rapport som skrevs inför konferensen om kontraktsarbete och inhyrd arbetskraft i september 2004⁷, märks den ökande trenden med tillfälliganställningar av arbetare och fackföreningar i alla ICEMs industrisektorer: gruvdrift, olja och gas, kemikalier, plast, läkemedel, kosmetika, kraftgenerering/distribution, gummi, glas, byggmaterial, massa och papper etc., men i olika utsträckning.

För vissa fackförbund har användningen av kontraktsarbetare och inhyrd arbetskraft ökat i flera decennier (i Västeuropa, Nordamerika, Karibien och Latinamerika). Mer än 13 % av den arbetande befolkningen i Europa som helhet har någon form av tillfälligt arbete; Spanien har den högsta andelen, över 30 %. I andra delar av världen, t.ex. länder i Central- och Östeuropa och Japan, fanns det kvar en strukturerad arbetskraft fram till mitten av 1990-talet och tillfälligtarbete är något relativt nytt. Men det växer snabbt och utgör en stor utmaning för facket.

De sysselsättningsmässiga och sociala effekterna av kontraktsarbete har varit negativa. Det är kanske den allra viktigaste frågan när det gäller hälsa och säkerhet i gruvor. Användning av kontraktsarbetare leder till bland annat följande:

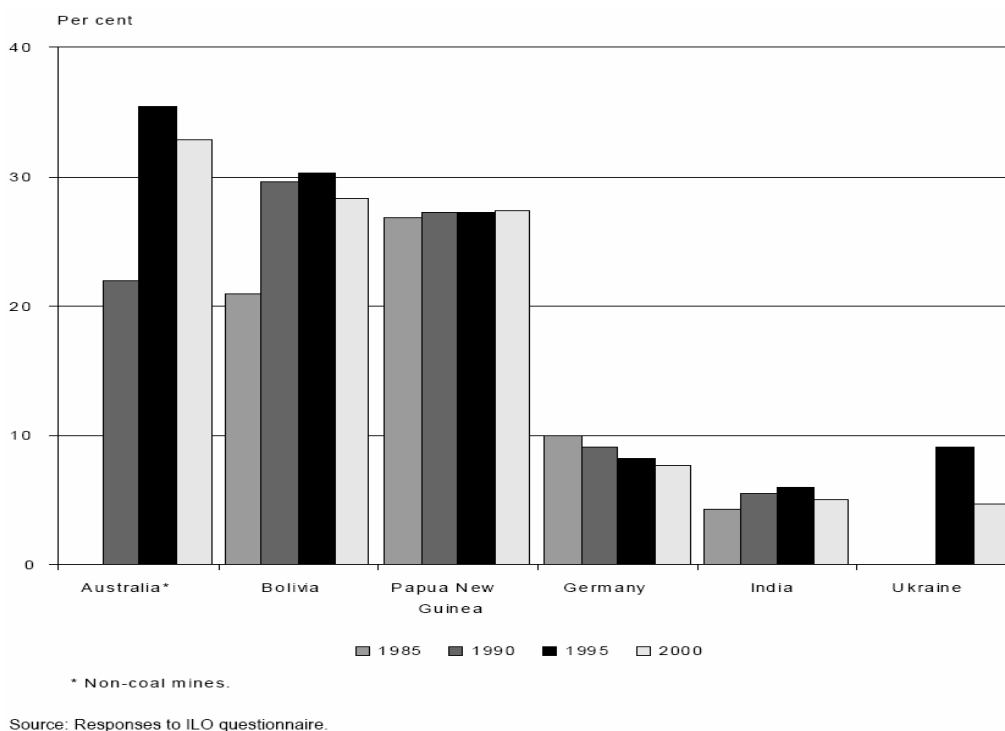
- ökade risker genom att säkerhetsnormer försämrats för att sänka kostnader och öka produktionen;
- uppkomst av en ömtålig tredje klass arbetare som inte har anställning eller social trygghet;
- angrepp mot solidariteten på arbetsplatsen, arbetare splittras, den fackliga organisationsgraden sänks och kollektivförhandlingar undermineras;
- ansvarsbördan flyttas från gruvägaren till underleverantören i händelse av skador eller dödsfall.

Flera av våra medlemsförbund har utarbetat policyer organiserings- och förhandlingsstrategier för att anpassa sig till de nya förhållanden och inlemmar dessa frågor i sin verksamhet. För andra har det blivit "en ständig förhandlingsfråga".⁸

Strategierna omfattar:

- att organisera kontraktsarbetare under parollen "en bransch, ett fack"
- att utöka fackliga regelverk så att de omfattar kontraktsarbete;
- att reglera kontraktsarbete med hjälp av kollektivavtal och föreskrifter;
- att etablera facklig rätt till konsultation och godkännande innan arbete faktiskt utkontrakteras;
- att placera den juridiska bördan på gruvägarna vad avser alla aspekter av hälsa och säkerhet i gruvor;
- att etablera kriterier, uppförandekoder och certifieringsnormer för alla underleverantörer som vill vara verksamma i gruvindustrin.

Fig. 10: Kontraktsarbetare i gruvindustrin, 1985-2000: Utvalda länder⁹

3.5 Kvinnor i gruvindustrin

Gruvdrift är fortfarande en mansdominerad industri, från underjorden till styrelserummet. Andelen kvinnor i arbetsstyrkan i ett urval av 15 länder varierar mellan 1 % och 25 %. Sysselsättningen för kvinnor ligger vanligen under 10 % och har förändrats lite under de 15 åren mellan 1985 och 2000. I de flesta länder och företag är kvinnors genomsnittliga ersättning i gruvindustrin lägre än männens; den kvinnliga representationen bland höga chefsposter är mindre än männens och omsättningen av kvinnliga anställda i gruvindustrin är i genomsnitt högre än männens. Situationen är emellertid inte annorlunda än den är inom många andra offentliga och privata ekonomiska sektorer i många länder.

Allt fler gruvbolag vidtar emellertid frivilliga eller lagstiftade åtgärder för att motverka denna obalans. Bland åtgärder kan nämnas framtagande av policyer, utbildning, utveckling och forskningsinitiativ för att identifiera bakomliggande orsaker. Gruvbolag utvecklar och inför i högre grad en jämställdhetspolitik och vissa tillämpar positiv särbehandling. Företag i Australien är t.ex. tvungna att varje år rapportera om lika möjligheter för kvinnor på arbetsplatsen.

2001 utgjorde de 65 600 kvinnorna i Ukrainas kolgruvesektor 20 procent av arbetskraften. En bra bit över genomsnittet. Andelen kvinnliga gruvarbetare har legat på samma nivå i många år, trots att 40 % av kvinnornas arbetstillfällen försvunnit sedan 1995. En tredjedel av de kvinnor som arbetar med kolproduktion under jord rapporteras göra detta under dåliga arbetsförhållanden med avseende på exponering för damm, hetta och buller.

I Australien, där ca 10 % av arbetskraften är kvinnor började andelen att minska när man införde längre arbetsdagar och komprimerade skift, något som tenderar att ha en oproportionerlig effekt på kvinnor med anledning av deras familjeansvar. Det sydafrikanska gruvfördraget Mining Charter kräver att företag sätter upp som mål att kvinnor inom fem år ska utgöra 10 % av arbetskraften.

3.6 Hälsa, säkerhet och miljö

ILO beräknar att ca två miljoner arbetare om året avlider på grund av yrkesskador och yrkessjukdomar, och varje år inträffar minst 350 000 dödsolyckor. På varje olycka med dödlig utgång går det uppskattningsvis 1 000 icke-dödliga skador, av vilka många leder till förlorad inkomst, permanent handikapp och fattigdom. Dödstalen på arbetet, som ofta beror på osäkra arbetsmetoder, motsvarar 5 000 döda arbetare varje dag eller tre personer i minuten.

Enligt ILOs program SafeWork, dödar arbete fler människor än alkohol och droger tillsammans och detta leder till en förlorad bruttonationalprodukt som är 20 gånger större än all officiell utvecklingshjälp till u-länderna. Farliga ämnen dödar 340 000 personer om året och ett enda ämne, asbest, orsakar 100 000 av dessa dödsfall. Daglig exponering för yrkesrisker som damm, kemikalier, buller och strålning orsakar oändligt lidande och sjukdom, bland annat cancer, hjärtsjukdomar och stroke. De tre farligaste yrkena återfinns inom jordbruk, gruvdrift och i byggnadsindustrin.

Även om gruvdriften endast sysselsätter en liten andel av den globala arbetskraften sker 5 % av alla dödsolyckor på arbetet i den här sektorn (minst 15 000 om året, eller mer än 40 om dagen). Trots stora ansträngningar i många länder innebär antalet dödsfall, skador och sjukdomar bland världens gruvarbetare att gruvdrift i de flesta länder har de farligaste yrkena om man räknar med antalet människor som exponeras för risk. För varje miljon ton kol som produceras i Ukraina dör 5,5 arbetare. 2003 rapporterade kinesiska statens arbetarskyddsförvaltning 6 702 dödsfall (4,2 per miljon ton) Under de första sju månaderna i år dog 2 993 arbetare¹⁰. USA, som har en kolindustri jämförbar med Kinas, rapporterade 29 dödsfall (0,03 dödsfall per miljon ton).

En annan viktig fråga är hälsa på arbetsplatsen. Många arbetare ådrar sig sjukdomar under arbetet och lider av effekterna långt efter att de har lämnat industrin. Asbest är det ämne som dödar mest. Australien har världens högsta förekomst av mesoteliom per capita. Mer än 7 500 australier rapporteras vara döende i sjukdomen. För närvarande drabbas mer än 400 australier om året och toppen av förekomsten väntas inte förrän 2010. Upp till 18 000 australier kommer troligen att dö i mesoteliom före 2020 och historiska siffror tyder på att det för varje diagnosticerat fall av mesoteliom finns lika många fall av lungcancer och icke-malign asbestrelaterad sjukdom.¹¹ I Sydafrika lyckades arbetare vid en asbestgruva ägd av brittiska

Cape plc, med hjälp av en advokatbyrå, NUM och Northern Capes provinsregering, framgångsrikt dra sin f.d. arbetsgivare inför den brittiska högsta domstolen och få 20 miljoner pund i kompensation.

Hittills har regeringarna i endast 20 av 100 möjliga gruvländer ratificerat ILOs konvention 176 om arbetarskydd i gruvor sedan den antogs av ILOs beslutsfattande organ 1995. Det är därför nödvändigt att vi snabbt ökar våra ansträngningar att sätta press på regeringar och industrin för att göra branschen säker.

Globala fackförbund har utnämnt 28 april till den internationella minnesdagen för döda och skadade arbetare. I år var det 9:e gången man högtidlighöll arbetare i de mer än 110 länder som deltog. Regeringarna i Kanada, Brasilien, Portugal, Spanien, Taiwan, Peru och Dominikanska republiken har erkänt denna dag. Flera länder förväntas följa.

3.7 Klimatförändringen

Miljövännen fryser åt termen ren kolteknik (clean-coal technology, CCT) som en självmötsägelse. Men bilden av kolindustrin som smutsig kan bli något som hör till det förgångna. Kol kan brännas rent och effektivt i hela världen med användning av ständigt förbättrade tekniker. I debatten om kolets framtid är ett av bekymren utsläppen av växthusgaser. Kolindustrin utvecklar snabbt lösningar som kan användas för att minska kolanvändningens miljöpåverkan. Tekniken finns redan men den politiska viljan att sprida CCT är begränsad.

Kyotoprotokollet föreslår en minskning av utsläppen av sex växthusgaser med 5,2 % jämfört med 1990 års nivå – och uppger en komplicerad rad alternativa strategier som individuella länder kan tillämpa för att uppnå sina specifika utsläppsmål. Kyotoprotokollet har nyligen ratificerats av den ryska regeringen och därmed har tillräckligt många länder antagit protokollet för att det ska bli bindande.

Gruv- och mineralbearbetningsverksamhet är stora konsumenter av energi. Produkter som framställs av mineralråvaror, t.ex. motorfordon, byggnader och elektroniska produkter kräver också energi. I de stora gruvverksamheterna, bland annat guldgruvor och bearbetningsanläggningar, för t.ex. stål och aluminium, är energikostnaderna mycket viktiga för ett företags konkurrenskraft och balansräkning. I de flesta fall kommer den energi som används från koleldade kraftverk.

För att säkerställa att arbetarna håller sig à jour med och bidrar till debatten antog ICEMs styrelse, efter världskonferensen om gruvindustrin i Prag 2000, ett policydokument om *Arbetarna och klimatförändringen*¹². Enligt riktlinjerna skulle dokumentet:

- bygga på ett erkännande av rådande vetenskaplig samsyn och utgå från ett framåtsträvande perspektiv,
- fokusera, sektor för sektor, på minskningen av mängden växthusgaser – särskilt kolhaltiga utsläpp – med utgångspunkt från livscykelanalyser,
- ta upp föreslagna åtgärders potentiella effekter – både positiva och negativa – för sysselsättningen,
- ta upp frågan om kolskatt och, i synnerhet, för- och nackdelarna med en sådan skatt,
- fokusera på utveckling och spridning av ren teknik (t.ex. kraftvärmeverk, virvelbäddsugnar),
- kunna vara ett stöd i en dialog om hållbarhet med näringslivet och framhålla ICEMs och dess medlemsorganisationers roll som intressenter i hållbarhetsdebatten.

Policydokumentet hänvisar också till följande riktlinjer som den internationella fackföreningsrörelsen försåg partskonferensen i United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) med:

- Det behövs en stark samsyn om åtgärder mot klimatförändringen för att undvika störningar för framtida generationer, arbetare och industri.
- För att strategier rörande klimatförändringen ska bli framgångsrika krävs ett stort engagemang från arbetare och deras fackföreningar.
- Om arbetarna ska ge sitt fulla stöd åt ett protokoll eller de önskade mekanismerna för att genomföra det, måste de sociala frågorna beaktas.

ICEM kräver därför åtgärder för att:

- Genomföra analyser av sociala effekter
- Bedöma sysselsättningseffekter
- Ta fram element till ett program för "rättvis omställning"
- Identifiera finansiella och ekonomiska åtgärder

Dessa principer och prioriteringar kan inte ge exakt ledning till vad som vore det rättvisaste och effektivaste resultatet av klimatförhandlingarna, och det är svårt att tänka sig några som skulle det. Vad som kan verka rättvist för en nation eller grupp av nationer kan med rätta uppfattas som orättvist av andra. Dessutom kan åtaganden som av en nation eller nationer i ett internationellt forum bedöms vara rättvisa och rimliga tvärtom uppfattas som grovt orättvisa av olika sektorer och grupper inom dessa länder.

¹ <http://www.ilo.org/public/english/dialogue/sectors/mining.htm>.

² <http://www.ilo.org/public/english/dialogue/sectors/mining.htm>

³ Rapport sammanställd inför ILOs trepartsmöte om gruvdrift. ILO, Genève, 2002

⁴ It's not over When It's over: Mine Closure around the World. Världsbanken, Washington.2002

⁵ Breaking New Ground, IIED och WBCSD. 2002

⁶ ILO-rapport. Genève.2002

⁷ ICEM-projekt om kontraktarbete och inhyrd arbetskraft. Bryssel, augusti 2002

⁸ Intervju med Jim Pannell, viceordförande i PACE International Union

⁹ ILO-rapport. Genève 2002

¹⁰ <http://www.reuters.co.uk/news>, 7 oktober, 2004

¹¹ FFI Online, 16 september, 2004

¹² Dokumentet kan hämtas från <http://www.icem.org/climaen.html>

DEL FYRA: Gruvindustrin och utmaningen hållbar utveckling

4.1 Ett debatternas decennium

Vattendelaren FNs Riokonferens 1992 placerade den globala miljön längst upp på den internationella dagordningen. Här sammanfördes miljöfrågor med utvecklingsfrågor i ett paradigmskifte som kärleksfullt benämndes "hållbar utveckling". Förhoppningarna steg i hela världen om att ett nytt globalt samarbete hade växt fram ur "Rioandan", vilket skulle leda fram till praktiska program och policyer som skulle gripa sig an både miljön och utvecklingskriserna.

Samarbetsinriktade Nord-Syd-relationer skulle ta itu med den växande globala miljökrisen och samtidigt sträva för rättvisare ekonomiska relationer som skulle utgöra grunden för en hållbar utveckling. I hjärtat av "överenskommelsen" från Rio, eller den politiska kärnöverenskommelsen, fanns principen om "gemensamma men åtskilda ansvarsområden". I detta fanns erkännandet att de globala problemen måste lösas på ett rättvisare sätt, genom samarbete.

Global Mining Initiative lanserades i slutet av 1998 av världens största gruvföretag. Tre år senare inledde Världsbanken den första stora policygenomgången av bankens roll i utvinningsindustrierna. Initiativet blev känt som Extractive Industries Review. Båda representerade forskning som syftade till att hitta alternativa policyer. Båda projekten var konsultativa till sin natur med betoning på principer om insyn, inklusion, oberoende (från sponsorer) och skulle värderas av deltagarna.

ICEM deltog i dessa två för gruvindustrin intressanta initiativ. Trots reservationer gjorde vissa nyckelfrågor för arbetare att det var viktigt för oss att medverka för att direkt presentera och uttala arbetares synpunkter och företräda deras intressen. Båda projekten var inriktade mot FNs toppmöte i Johannesburg.

4.2 FNs toppmöte om hållbar utveckling

ICEM ingick också i den internationella fackliga delegationen vid toppmötet. Där noterade man att gruvindustrin utgör ryggraden i många länders ekonomiska och sociala utveckling och att utvinna mineraler är nödvändiga för livet. I efterdyningarna från Johannesburg, den största samlingen någonsin vid ett FN-toppmöte, är det mycket viktigt att den internationella fackföreningsrörelsen som nyckelaktör i det internationella samfundet bedömer de viktigaste möjligheterna och hoten under vägen framåt.

Toppmötet antog en 4-sidig politisk deklaration och en 44-sidig åtgärdsplan. Artikel 44 i åtgärdsplanen är relevant för gruvdrift, mineraler och metaller och lyder:

"44. *Gruvdrift, mineraler och metaller är viktiga för den ekonomiska och sociala utvecklingen i många länder. Mineraler är nödvändiga för det moderna livet. Att förstärka bidragen från gruvdrift, mineraler och metaller till en hållbar utveckling omfattar åtgärder på alla nivåer för att:*

- (a) *Stödja ansträngningar att hantera effekterna på miljö, ekonomi, hälsa och sociala frågor och fördelarna från gruvdrift, mineraler och metaller under hela deras livscykel, däribland arbetares hälsa och säkerhet samt utnyttja olika samarbetsförhållanden och utveckla befintliga aktiviteter på nationell och internationell nivå, bland intresserade stater, mellanstatliga organisationer, gruvföretag och arbetare samt andra intressenter i syfte att främja insyn och ansvarstagande för en hållbar utveckling av gruvdrift och mineralutvinning;*
- (b) *Förstärka intressenters medverkan, däribland lokala och inhemska grupper samt kvinnor, så att de kan spela en aktiv roll i utvecklingen kring mineraler, metaller och gruvdrift genom gruvverksamhetens hela livscykel, bland annat i rehabiliteringssyfte efter*

nedläggningar i enlighet med nationella regler och med hänsyn till viktiga gränsöverskridande effekter;

- (c) *Fostra hållbara gruvtillämpningar genom att tillhandahålla ekonomiskt, tekniskt och kapacitetsbyggande stöd till utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier för gruvdrift och bearbetning av mineraler, däribland småskalig gruvdrift och där så är möjligt och lämpligt, förbättra förädling, uppgradera vetenskaplig och teknisk information och återta och rehabilitera nedslitna anläggningar."*

De viktigaste löftena i den politiska deklARATIONEN

- (a) Erkännande av brett deltagande i utformningen av strategier och respekt för de sociala parternas oberoende och viktiga roller;
- (b) Behovet av effektivare demografiska och ansvariga internationella och mångsidiga institutioner;
- (c) Effektivt genomförande av Agenda 21, FN:s Millennium Development Goals och åtgärdsplanen från Johannesburg ska vara en inkluderande process som kontinuerligt övervakas;
- (d) Återbekräftelse av engagemanget för FN:s deklARATION och stödet för FN:s ledarroll i egenskap av den mest universella och representativa organisationen i världen, vilken är bäst lämpad för att främja hållbar utveckling.¹

Utvecklingen av en korrekt balans mellan socioekonomiska och miljömässiga behov i Johannesburg krävde starkast möjliga uttryck från världens ledare för att demonstrera viljan att arbeta för den goda saken mänsklig solidaritet i syfte att tillgodose dagens och framtida generationers behov. ICEM har därför i sin roll som försvarare av arbetarnas intressen i de industrier internationellen representerar och de samhällen i vilka de arbetar och lever en skyldighet att kontinuerligt definiera, främja och förfina begreppet hållbar utveckling och tanken på hållbara samhällen ur vårt perspektiv.

4.3 Mellanstatliga åtgärder på global nivå

Efter toppmötet i Johannesburg församlades år 2003 ett mellanstatligt forum om gruvdrift, mineraler, metaller och hållbar utveckling på initiativ av Sydafrikas och Kanadas regering. I juni i år sammankallades ett andra förberedande möte som leddes gemensamt av Sydafrika och Kanada och som anordnades i samarbete med UNCTAD. Mer än 60 tjänstemän som representerade 37 nationella regeringar genomförde förhandlingar om givna ramar och utkast till metodregler för ett nytt mellanstatligt forum om gruvdrift, mineraler, metaller och hållbar utveckling. Kanada ska fungera som sekretariat under de första fem åren.

Forumet är nu öppet för intresserade länder att bli medlemmar. När tjugofem länder anslutit sig träder forumet och sekretariatet i kraft. Sekretariatet kommer då att börja arbeta med utveckling och införande av sitt arbetsprogram och förbereda för ett konstituerande toppmöte med det nya forumet. Bolivia, Dominikanska republiken, Filippinerna, Gabon, Kanada, Madagaskar, Malawi, Marocko, Niger, Nigeria, Senegal, Storbritannien Sydafrika, Surinam, Uganda och Uruguay har redan blivit medlemmar.

Den globala dialogen tillhandahåller ett ramverk för hantering av frågor om hållbar utveckling som är relevanta för gruv- och metallsektorn och som bör beaktas på global nivå. Här ingår:

- Genomgång av gruv-/metallsektorns bidrag till utveckling av hållbara lokalsamhällen, däribland minskning av fattigdom;
- främjande av nationell styrning av sektorn, t.ex. genom kapacitetsuppbyggnad;

- stärkande av medlemsländernas möjlighet till fullt deltagande genom information om internationella policyer, aktiviteter och prioriteringar som påverkar sektorn under hela dess livscykel;
- förbättring gruvdepartementens möjligheter att påverka politiken på ett sätt som stärker sektorns bidrag till hållbar utveckling;
- främjande, genom dialog och information, av mer integrerat och samordnat arbete kring policyer och strategier tillsammans med befintliga beslutsfattande aktiviteter eller organisationer som har inflytande på sektorn;
- främjande av förändringar i sektorns verksamhet ur perspektivet hållbar utveckling;
- utbyte av information och erfarenheter mellan medlemsstater när det gäller den nationella administrationen av sektorn; och
- främjande av insyn, anti-korruptionsåtgärder och ansvar i sektorn.

Det övergripande syftet med arbetsprogrammet ska vara förbättrad kapacitet för styrning av gruv-, mineral- och metallsektorn i alla stadier deras livscyklar. Forumet strävar också efter samarbete med regionala nätverk, t.ex. Southern African Development Community, Nord- och Sydamerika och Asien som har intressen i gruvdrift samt branschmässiga initiativ, arbetare, urbefolkningar och NGOer.

Som arbetare tror vi starkt på att staten måste spela en central roll i tillhandahållandet av de övergripande ramverken och lagstiftningen för att främja bättre gruvdrift genom att:

- Främja tillgång till information och offentligt deltagande samt dialog för att förbättra befintlig policy i syfte att tillgodose målen för hållbar utveckling;
- ansluta sig till internationella konventioner; och
- förbättra industrins prestanda och bästa metoder genom regler och riktlinjer.

UNCTAD sammankallade också det första mötet med African Mining Network i Addis Abeba 2003 i vilket ordföranden för gruvsektionen deltog. Syftet med mötet var att diskutera den logiska grunden och strukturen för ett sådant nätverk. Tanken är att bygga upp kapacitet i gruvsektorn för att stödja pågående initiativ som t.ex. New Partnership's for Africa's Development (NEPAD).

Vi välkomnar därför detta mellanstatliga forum och möjligheten att delta i och påverka dess program.

4.4 Företagens initiativ

Ända fram till 1990-talet var företagen okänsliga för eller isolerade sig från människorätts- och miljöorganisationer. Gruvdrift sker ofta i isolerade områden. Företagen litade på att de som gynnades av deras produkter och skatter skulle skydda dem från kritiker och förhöll sig defensiva i kontroversiella sociala och miljömässiga frågor. Internationella organ som representerade gruvarbetsgivare höll tyst och överlät dessa frågor på lokal nivå. I början av 1990-talet förändrades situationen i och med telekommunikationsrevolutionen och framväxandet av NGOer och gräsrotsrörelser. Internet gjorde kampanjarbete enklare och effektivare.

Branschen stod för första gången inför en enad, stark, välformulerad och mobil opposition i global skala. Gruvföretagen insåg snabbt att de för att bli framgångsrika måste se bortom sina aktieägare och bry sig lika mycket om andra intressenters behov. Och för detta behövde de ett socialt "körkort" för sin verksamhet.²

I förberedelserna inför FNs toppmöte om hållbar utveckling startade nio av världens största gruvbolag genom World Business Council for Sustainable Development (MMSD) ett

forskningsprojekt för att utröna på vilket sätt gruv- och mineralsektorn bidrog till en hållbar utveckling och hur denna roll skulle kunna byggas ut. International Institute for Environment and Development anlätades för en tvåårig forskningsprocess och för konsultation med flera intressenter. Processen var unik och har aldrig tidigare prövats av någon annan global industrisektor i så stor skala.

En rapport, *Breaking New Ground*, togs fram och presenterades vid ett möte med intressenter i maj 2001. Rapporten innehåller flera rekommendationer som kan utgöra en bas som intressenter kan följa både individuellt och kollektivt som en del av en ny väg för gruvdrift och metallproduktion. Den föreslår nya samarbetsformer med regeringar, grupper och civilsamhället underbyggda av principer om insyn, större medverkan från intressenter, integrerad livscykelplanering för gruvor, respekt för uttalade "förbjudna områden", efterföljande av lagar och föreskrifter samt investeringar för att främja välbefinnande.

MMSD-processen sökte också visionen om en gruvsektor som skulle ha en ny, meningsfull roll för hållbar utveckling. I tabellen nämns några utvalda frågor som omfattades av visionen³ "Towards a Sustainable Future for the Mining and Minerals Sector".

Det värsta i det förgångna	Vision för framtiden
✘ Intäkter från mineraler spenderas utom allmänhetens åsyn och gynnar endast ett fåtal.	☑ Välståndet från mineraler spenderas med insyn för att stödja sociala och ekonomiska mål.
✘ Företag fastställer sina egna regler i skyddade enklaver.	☑ Ett gemensamt system med lagar och metoder som gäller alla.
✘ Regeringsbeslut tas privat och oförklarligt, baserade på bristfällig information.	☑ Beslut fattas offentligt, efter konsultation med påverkade parter, baserade på tydliga kriterier.
✘ Mineralutveckling som utgör ett hot mot urbefolkningars kulturer och samhällen.	☑ En industri som arbetar tillsammans med urbefolkningar och samhällen.
✘ Ofta förekommande tvister och väpnade konflikter.	☑ Hederligt och rättvist sätt att förebygga och lösa tvister.
✘ Mineralutvinning som är farlig för arbetares hälsa och folkhälsan och orsakar dödsfall.	☑ En industri som främjar förbättringar av folkhälsan.
✘ Ett arv med spökstäder, fattigdom och nedsmutsning.	☑ Integrerad planering för hållbara fördelar för miljö, social trygghet och ekonomi efter nedläggning.
✘ Sällsynta kontakter mellan ett fåtal intressenter.	☑ Kontinuerlig och inkluderande dialog mellan alla intressenter.

Det största hotet mot rapporten är att man "fortsätter som vanligt" och att de stora gruvbolagen tar saken i egna händer.

4.5 Hållbarhetsrapportering

Globala gruvföretag accepterar i allt större utsträckning behovet av att värdera icke-ekonomiskt uppförande vilket kräver att de i sina årsredovisningar tar upp sociala och miljömässiga frågor. International Council on Metals and Mining (ICMM), som har i uppdrag

att "förbättra industrins prestanda" har inlett en process med flera intressenter för att ta fram ett tillägg till Global Reporting Initiative om gruvsektorn. En delegat från NUM med stöd från CFMEU och ICEMs sekretariat sitter med i en rådgivande panel. Tillägget om gruvsektorn kommer att medge uppföljning av företagens prestanda med utgångspunkt från ett 10-punkters ramverk för hållbar utveckling, enligt nedan:

- Inför och upprätthåll etiska affärsmetoder och sunda system för företagsstyrning.
- Integrera beaktanden om hållbar utveckling i företagets beslutsfattande processer.
- Upprätthåll grundläggande mänskliga rättigheter och respektera kulturer, sedvänjor och värderingar i mötet med anställda och andra som påverkas av våra aktiviteter.
- Inför riskhanteringsstrategier som bygger på giltig information och sund vetenskap.
- Sträva efter kontinuerlig förbättring av våra resultat beträffande hälsa och säkerhet.
- Sträva efter kontinuerlig förbättring av våra resultat beträffande miljön.
- Bidra till bevarandet av biologisk mångfald och integrerade strategier för planering av markanvändning.
- Underlätta och uppmuntra ansvarsfull design, användning, återanvändning, återvinning och bortskaffande av våra produkter.
- Bidra till social, ekonomisk och institutionell utveckling av de samhällen där vi är verksamma.
- Inför effektivt och öppet engagemang och arrangemang för kommunikation och oberoende rapportering med våra intressenter.

En aktuell global gruvundersökning som utförts av revisionsfirman KPMG om rapporteringstrender har avslöjat att som ett resultat av fackförbundens, NGOers, finansiella institutioners och lokala och internationella samfunds ökade uppmärksamhet på gruvbolagen har företagens rykte i värdsamhällena blivit en nyckelfråga för de högsta cheferna. De flesta har börjat prioritera ansvarsfrågor som hälsa och säkerhet och sociala och miljömässiga frågor. En kärnfråga för våra medlemmar är om och huruvida vi antingen kan övervaka eller verifiera företagets sociala revisioner eller inlämna erfarenhetsunderbyggda rapporter som motsäger ledningens uttalanden. Oavsett vilket kräver det att våra medlemmar aktivt medverkar i sådana processer.

4.6 Internationella finansiella institut

4.6.1 Världsbanken

Extractive Industries Review (EIR) är en omfattande översikt över global gruvpolitik. Processen startades av Världsbankgruppen (WBG) för att se över vilken roll utvinningsindustrin kan spela för att minska fattigdomen. Mot bakgrund av farhågor uttryckta av civilsamhället, liksom fokusförändringar i den egna verksamheten och industrierna själva ansåg WBGs högsta ledning att det fanns ett starkt behov av en översyn över världsbankgruppens roll i utvinningsindustrin. Huvudmålen med översikten var:

- Att bättre inhämta och förstå vad intressenterna anser vara den bästa framtida rollen för WBG i utvinningsindustrierna när det gäller att främja hållbar ekonomisk utveckling och minska fattigdom.
- Att i möjligaste mån identifiera samsynsområden kring WBGs roll och andra relevanta frågor och att identifiera viktiga alternativa eller avvikande åsikter med avseende på detta.
- Att fokusera och vid behov omforma framtida WBG-program, projekt och processer i sektorn med avseende på dess slutgiltiga målsättningar.

Som den största fackliga federationen inom utvinningsindustrin har ICEM deltagit i de regionala konsultationer som hållits i Öst- och Centraleuropa, Latinamerika, Sydafrika, Nordafrika och Mellanöstern samt Asien. ICEM-medlemmar som deltagit i konsultationerna har avgivit rörande muntliga vittnesmål om effekterna av Världsbankens politik och om hur industrin måste förbättras.

I arbetet med den slutliga rapporten och rekommendationerna till banken inrättade ledaren för EIR, Dr Emil Sallim, en rådgivande grupp experter med närhet till industrin. ICEM inbjöds till och medverkade i denna grupp. Vår huvudsakliga funktion var återigen att säkerställa att arbetare rättigheter, dock inte på bekostnad av viktiga ekonomiska, sociala och miljömässiga frågor, omfattades i EIR-rapporten och rekommendationerna.

Den slutgiltiga rapporten och rekommendationerna, *Striking a Better Balance*, presenterades vid en globalt konsultativt seminarium i december 2003.⁴ I ICEMs delegation ingick ordföranden, ordföranden för gruvsektionen samt fackliga ledare från Brasilien och Ukraina. Rapporten innehåll skrivningar till förmån för fattiga, arbetare, mänskliga rättigheter i en rad rekommendationer, däribland respekt för och inklusion av grundläggande arbetsnormer i lånevillkor, småskalig och hantverksmässig gruvdrift, olycksförebyggande och säkerhet, god social planering och inrättande av fonder för en rättvis omställning vid gruvnedläggningar.

Den viktigaste utgångspunkten var en uppmaning till banken att trappa ner finansieringen för fossila bränslen. ICEM uttryckte i sitt välkomnande av rekommendationerna farhågor och invändningar mot eventuella ålägganden som skulle påverka kol- och oljeproducerande länder negativt, särskilt länder på södra halvklotet.

Världsbanksgruppens svar var en blandning av goda och dåliga nyheter för arbetare i utvinningsindustrierna vad avser minskning av fattigdom och hållbar utveckling.

Inget uttryckligt åtagande inom följande områden:

- Antagande och införande av ILOs grundläggande arbetsnormer som del av framtida villkor för finansiering;
- Inget verkligt ökat engagemang för stöd och utveckling av kol utöver fortsatt minimal finansiering (1 %) av annat än privatiserings- och omstruktureringsprogram för sektorn.

Möjligt stöd för

- Fonder för en rättvis omställning som hjälp för att tillhandahålla lämplig kompensation, skapande av arbetstillfällen och utbildning för arbetare och samhällen före en gruvnedläggning.

Stöd för:

- Småskalig gruvdrift i syfte att bidra till hållbar utveckling och minskning av fattigdom;
- Etablering av ledningsgrupp bestående av nationer, institutioner, industri och civilsamhället för att hitta en mer omfattande agenda kring förnybara energikällor och andra rena bränslen.

Banken har förbundit sig att uppdatera sina olika skyddspolicyer för att spegla rekommendationerna om urbefolkningars rättigheter, minskning av fattigdom och indikatorer för hållbar utveckling, konsultation med målsamhällen och användning av giftiga ämnen, däribland cyanid, i gruvdrift.

Banken beslöt också om en globalt seminarium 2005 för att utvärdera i vilken utsträckning banken har lyckats med att föra utvinningsindustrin närmare en väg mot hållbar utveckling som bidrar till minskning av fattigdomen.

4.6.2 Equator Principles

Medel från den privata sektorn spelar en viktig roll för att finansiering av utveckling i hela världen. I konsultation med International Finance Corporation (IFC) har nu tjugosju stora banker antagit de s.k. Equator Principles som syftar till att främja ansvarsfull miljöhantering och socialt ansvarsfull utveckling. Principerna ska tjäna som gemensam utgångspunkt och ram för införandet av individuella interna miljömässiga och sociala tillvägagångssätt och normer för projektfinansiering i alla industrisektorer, däribland gruvdrift, i hela världen.

Genom att anta dessa principer åtar sig bankerna att noga gå igenom alla ansökningar om projektfinansiering. Lån på över 50 miljoner dollar godkänns inte om inte låntagaren kan eller vill uppfylla vissa miljömässiga och sociala villkor och processer.

Equator Principles omfattar följande:

- a) utvärdering av grundläggande miljömässiga och sociala förhållanden
- b) krav i enlighet med värdlandets lagar och föreskrifter, tillämpliga internationella fördrag och överenskommelser
- c) hållbar utveckling och användning av förnybara naturresurser
- d) skydd av människors hälsa, kultur och biologisk mångfald, däribland utrotningshotade arter och känsliga ekosystem
- e) användning av farliga ämnen
- f) viktiga faror
- g) hälsa och säkerhet i arbetslivet
- h) förebyggande av brand och livsfara
- i) socioekonomiska effekter
- j) uppköp och användning av mark
- k) ofrivillig förflyttning
- l) effekter på urbefolkningar och samhällen
- m) ackumulerade effekter av befintliga projekt, det föreslagna projektet och förväntade framtida projekt
- n) medverkan av påverkade parter i utformning, översyn och genomförande av projektet
- o) beaktande av möjliga miljömässigt och socialt mer önskvärda alternativ
- p) effektiv produktion, leverans och användning av energi
- q) förebyggande av nedsmutsning och minimering av avfall, utsläppskontroller (flytande och fasta utsläpp och luftutsläpp) samt hantering av kemikalieavfall.

Det bör framhållas att principerna inte innehåller starka formuleringar till skydd för mänskliga och fackliga rättigheter. Återigen är dessa principer frivilliga och har inga mekanismer för övervakning eller upprätthållande som säkerställer signatärbankers efterlevande. En av de banker som skrivit under, ABN AMRO, har minoritetsinvesteringar i en turkisk kvartsgruva som av Mineworkers Union of Turkey anklagats för brott mot förhandlingsrätten.

¹ Anpassad från åtgärdsplanen från Johannesburg

² "Over the top", redaktionell kommentar, Mining Journal, London, 8 mars 2002

³ Utdrag från MMSD, Breaking New Ground, s. 390

⁴ Den fullständiga EIR-rapporten finns på www.eireview.org eller www.worldbank.org.omgc.

DEL FEM: ICEM –i medlemmarnas tjänst

Denna avslutande del av rapporten tar upp de olika aktiviteter som ICEMs sekretariat har genomfört under den gångna perioden. Dessa omfattar aktiviteter enligt beslut av kongressen, styrelsen och presidiet samt stöd som medlemmar och regioner ibland ansöker om. Vi har totalt 144 anslutna gruvfackföreningar i 85 länder på världens alla kontinenter. Ingen annan gruvorganisation har ett så omfattande nätverk – en fantastisk prestation.

5.1 Hiv/aids

Den snabba spridningen av hiv/aids har stor effekt på gruvindustrin. Arbetare, deras familjer, samhällen, företag och nationalekonomier påverkas. Idag räknar FN med att det mellan 2001 och 2003 fanns 38 miljoner människor som var infekterade med viruset; över 20 miljoner har avlidit sedan de första aids-fallen identifierades 1981.¹ Infektionstakten i gruvsamhällen är i flera länder betydligt högre än för befolkningen i allmänhet. Detta beror huvudsakligen på uråldriga gästarbetsystem och gruvbolagens könssegregerade hotell.

I södra Afrika har intressenter inom industrin på allvar börjat försöka stoppa spridningen genom massutbildning, tillhandahållande av behandling och hälsoprogram för människor med aids, på lokal och nationell nivå. Nu handlar det inte bara om hälsa och säkerhet på arbetsplatsen utan är en fråga om folkhälsa och mänskliga rättigheter. Flera av våra medlemsförbund har placerat ärendet främst i sina arbetsprogram på lokal och nationell nivå, och samarbetar bland annat med arbetsgivarorgan, regeringar, NGOer och samhällen.

2000 inledde ICEMs region Afrika diskussioner bland medlemsförbunden vilka resulterade i ett policydokument som medlemmarna kan ta med sig till nationell nivå och på organiserade arbetsplatser. Detta har underbyggts av två lyckade globala seminarier som organiserats av sekretariatet. Vår strategi bygger huvudsakligen på:

- att utbilda förtroendemän som kan förhandla fram avtal om hiv/aids;
- att skydda arbetares rättigheter och bekämpa diskriminering;
- att säkerställa att alla arbetare får tillgång till värdigt arbete med en rättvis lön, socialförsäkring och grundläggande hälsovård på arbetsplatsen och i samhället;
- att framtida globala avtal ska omfatta en klausul som erkänner vikten av att hantera hiv/aids på arbetsplatsnivå med hjälp av ILOs tillämpningsregler för hiv/aids och arbetslivet;
- att ICEM på internationell nivå ska stödja fackliga aktiviteter och ta upp samhällsfrågor av bredare natur;
- att tillhandahålla lämpliga och billiga läkemedel som fortsatt är en mycket viktig fråga eftersom den kan förlänga livet på och förbättra livskvaliteten för hiv/aids-patienter;
- att i alla länder inrätta en arbetsgrupp med ICEM-medlemmar som ska utveckla verksamheten på nationell nivå.

Vi fortsätter vårt engagemang tillsammans läkemedelsindustrin för att skaffa fram lågkostnadsläkemedel. ICEM har också bidragit till ILOs program om hiv/aids på arbetet genom ett projektsamarbete med vårt medlemsförbund Mineworkers Union of Zambia.

5.2 Småskalig gruvdrift

Nära 80-100 miljoner människor, av vilka en avsevärd andel är kvinnor och barn, arbetar med eller är beroende av småskalig eller hantverksmässig gruvdrift, huvudsakligen i utvecklingsländer. Vikten av hantverksmässig och småskalig gruvdrift och de svårigheter som stater har haft med att ta itu med den har i allt större utsträckning erkänts på internationell nivå och av individuella donerande stater. Hantverksmässig och småskalig gruvdrift har varit i fokus för ett antal internationella möten. 1995 höll t.ex. Världsbanken en viktig konferens i Washington om hantverksmässig gruvdrift och 1999 höll ILO ett

trepartsmöte om sociala frågor och arbetarfrågor kring småskalig gruvdrift. Arbetstagargruppen vid detta möte bestod av ICEM-medlemmar.

Efter konsultationer bland flera intressenter 2000 där avlidne Damien Roland representerade ICEM, bildades Communities and Small-Scale Mining, CASM, formellt 2001. Det finansieras av DFID, japanska staten och Världsbanken. Vid EIRs globala konsultation i Lissabon i december förra året tog ICEM upp farhågor kring den bristande uppmärksamhet som ges åt sektorn. Som svar på detta inbjöds ICEM sedan att delta i CASM-seminarier och möten och att utse en representant till dess Strategic Management Advisory Group (SMAG). SMAGs funktioner är att:

- Bidra till relevanta CASM-aktiviteter
- Vara rådgivande vid framtagandet av en strategisk 5-årsplan
- Se över rapporter om framsteg
- Där så är lämpligt delta i CASMs aktiviteter

I samband med vår strategi kring hållbar utveckling, har arbetare i moderna storskaliga gruvor inte råd att bortse från de svårigheter som denna sektor står inför i ett socialt och miljömässigt perspektiv. De organiseringsfärdigheter och erfarenheter som finns bland våra medlemmar måste göras gällande i länder där vi har kamrater som hör hemma i ICEM. Det här är kärnan i utvecklingsstrategin för internationell arbetarsolidaritet.

5.3 Det globala nätverket inom Rio Tinto

Det globala nätverket inom Rio Tinto har arbetat aktivt för att belysa problem arbetare har haft med lokala ledningar i hela världen. Nätverket träffades 2001 i Paracatu och det 4:e mötet (möten anordnas vartannat år) ägde rum i Salt Lake City i september 2003. Nätverket startades av CFMEU mot bakgrund av lokala tvister med företaget vid kolgruvan Blair Athol och har sedan växt för att idag representera arbetare i åtta länder. Nätverket samordnas för närvarande av United Steelworkers of America (USWA). Ordförande är Terry Bonds, regional ordförande för USWAs 12:e distrikt. CFMEU producerar fortfarande nyhetsbrevet för det globala nätverket inom Rio Tinto.

I februari i år återinsattes 16 arbetare som avskedats vid kolgruvan Blair Athol av Australiens arbetsmarknadskommission efter landets längsta arbetskonflikt (2 049 dagar). Fyra arbetare återanställdes och de återstående måste ges förtur för återanställning. En utdragen fyra år lång tvist över avskedandet av 190 arbetare vid Hunter Valley No 1 och Mount Thorley i New South Wales i Australien slutade också med seger. Arbetarna har fått rekordbeloppet 25 miljoner Australiska dollar i retroaktiv lön.

I oktober 2002 försökte ledningen för Rio Tinto-ägda Kennecott Utah Copper (KUC) tvinga arbetare representerade av det flerfackliga samordnade förhandlingsrådet för Kennecott att acceptera deras slutbud, vilket ledde till en bitter, 8 månader lång tvist. I mitten av 2003 ledde efterfrågan på koppar till en ny förhandlingsomgång vid vilken ett förbättrat bud som skulle gälla till 2009 godkändes av 80 % av arbetarna. Efter godkännandet friställde företaget arbetare i två dagar. Anklagelser om oskälig diskriminering har lagts fram för delstatliga och federala arbetsmarknadsmyndigheter.

Nätverket har i dessa tvister bevisat hur viktig och kraftfull gränsöverskridande solidaritet är gentemot ett mäktigt företag när man har utfört grundläggande arbete som spridning av information och solidaritetsyttringar. Arbetare vid mötet i Salt Lake City vidarebefordrade en underskriven petition som uppmanade företaget att förhandla fram ett globalt avtal med ICEM. Dessutom beslöt facken att involvera den lokala ledningen med avseende på företagets filosofi "The Way We Work" i lanseringen av en kampanj på Mänskliga rättigheternas dag

den 10 december samt att utöka nätverket till Wales, Frankrike och International Brotherhood of Boilermakers.

Kennecott Utah Copper-arbetarnas beslut att kämpa stärktes i Salt Lake City efter ett offentligt möte med arbetare och deras familjer där nätverkets ordförande rapporterade från andra verksamheter, t.ex. om arbetare i Zimbabwe som tjänade motsvarande 20 USD i månaden efter den snabba devalveringen av den lokala valutan. I Zimbabwe utlyste vårt medlemsförbund, Associated Mineworkers of Zimbabwe, strejk i protest mot ledningens vägran att förhandla med arbetarna om en översyn av lönerna trots Rio Tintos löften om att kompensera för effekterna av den höga inflationen och devalveringen av den zimbabwiska dollarn.

5.4 Globalt avtal med AngloGold

I september 2002 tecknades ett globalt avtal mellan AngloGold, NUM och ICEM i Johannesburg. Avtalet är det första inom den globala gruvindustrin och det första som ingåtts med ett företag på södra halvklotet. Avtalet ålägger företaget att upprätthålla internationellt accepterade mänskliga och fackliga rättigheter och miljönormer samt främja goda relationer med lokala gruvsamhällen. Vid tidpunkten för undertecknandet var AngloGold världens största guldproducent. Efter samgåendet med Ghanas Ashanti Goldfield i april i år har det nya företaget antingen kontroll över eller intressen i verksamheter i Ghana, Demokratiska republiken Kongo, Guinea, Argentina, Brasilien, Mali, Namibia, Tanzania, USA, Zimbabwe, Kanada och Ryssland. Alaska, Colombia, Mongoliet, Filippinerna, Laos, Centralamerika, Kina och Indien är nya fält att expandera i. Företaget sysselsätter mer än 63 000 arbetare i hela världen.

Det globala avtalet testades av NUM när den lokala ledningen vid Geita-verksamheten i Tanzania vägrade en delegation med TAMICO- och NUM-tjänstemän tillträde till arbetarna. NUM protesterade till koncernchefen vilket ledde till att besökarna beviljades tillträde och efter en gemensam organiseringskampanj anslöt sig 500 arbetare till facket. Företaget har också gått med på att underlätta ett utbytesprogram mellan NUM och arbetare i Mali. I Australien uppstod svårigheter vid ansträngningar för att organisera arbetare vid Sunrise Dam, för det första beträffande avtalets omfattning och för det andra beträffande huruvida CFEMU med tanke på avgränsningsregler har jurisdiktion för guldgruvan eftersom facket anses vara en kolfackförening.

5.5 Reaktionen på dödsolyckor i gruvor

Gruvarbete, särskilt under jord, har varit och är fortfarande mycket farligt. Under den gångna perioden har flera av våra medlemmar informerat sekretariatet om allvarliga gruvkatastrofer vilka lett till hundratals dödsfall, huvudsakligen orsakade av bergskott, fel på utrustning, explosioner och översvämningar.

Katastrofer rapporterade av medlemsförbund.

	Gruva	Orsak	Dödsfall
Aug, 2001	Zasiadko, Donetsk-regionen, Ukraina	Explosion	36 ²
Sept, 2001	Brookwood, Alabama, USA	Metanexplosion	13
Feb, 2002	Jasmos, Polen	Explosion under jord	10
Apr, 2003	Tautona, Carletonville, Sydafrika	Bergskott	5
Apr, 2004	Taizhina, Kusbass, Ryssland	Metanexplosion	44
Juni, 2004	Sinjidi, Balochistan, Pakistan	Metanexplosion	15

I samband med var och en av dessa tragiska händelser har kondoleanser till de avlidna gruvarbetarnas kollegor och familjer skickats till våra medlemsförbund. Konvention 176 har inte ratificerats av Ukraina, Ryssland och Pakistan.

En underjordsexplosion som dödade 63 gruvarbetare vid Luling-kolgruvan i Kina i maj 2003 föranledde ett brev till premiärminister Hu Jintao med kopia till hans ambassadör i Belgien. Brevet uttryckte kondoleanser och oro för de höga skade- och dödstalen i landets kolindustri. I brevet citerades slutsatser som framkommit vid ILOs trepartsmöte 2002 beträffande grus säkerhet och konvention 176 och man ställde ICEMs experter på grus säkerhet och hälsa till de kinesiska myndigheternas förfogande inom ramen för ett gemensamt projekt. Den kinesiska regeringen svarade genom ambassaden i Belgien med att uttrycka sin uppskattning och sitt stöd för förslagen.

Efter diskussioner med ILO och ICMM ska ett inledande trepartsmöte hållas i Kina efter Världskonferensen om gruvindustrin. Huvudsyftet med mötet är att utforska möjligheter för ett framtida gemensamt projekt kring arbetarskydd i gruvor.

5.6 Protester mot gruvnedläggningar, antifackliga metoder, brott mot grundläggande rättigheter

Flera av våra medlemsförbund har drabbats av illa planerade gruvnedläggningar, förlust av arbetstillfällen och angrepp på grundläggande fackliga rättigheter. Vi har mottagit ansökningar från Gambia, Turkiet, Polen, Sydafrika, Spanien och Peru om stöd till lokala kampanjer och om att offentliggöra fackliga åtgärder för våra medlemmar i hela världen och för media. ICEM har också tillskrivit koncernchefen för Drummond Coal och protesterat mot den aggressiva taktik som företaget använder mot arbetare i Colombia. Regeringen Uribe har beslutat privatisera landets statliga gruvindustri. Åtta fackförbund, däribland vårt medlemsförbund Sintracarbon, beslöt att samarbeta och bilda en gemensam front mot denna impopulära politik. De stora gruvbolagen har siktet inställt på den lönsamma mineralindustrin.

Vårt medlemsförbund Independent Miners Trade Union har med fullt stöd från ICEM, bland annat genom besök av ordföranden och generalsekreteraren, arbetat hårt med kampanjer för att vända det som beskrivs som en katastrofal spiral med underinvesteringar i Ukrainas kolgruvor efter Sovjetunionens fall. Produktiviteten har fallit och åtföljs av minskade investeringar i utrustning och säkerhet. Obetalda löner har varit ett annat allvarligt problem. Under de senaste arton månaderna har de obetalda kolgruvearbetarna och deras familjer inte bara fått utstå stora svårigheter på grund av att de inte fått ut sina löner utan även drabbats av regeringens hårdhänta illegala åtgärder. Trots att regeringen ratificerat ILOs konvention 95 om rättsskydd av lön har de ackumulerat en skuld på mer än och en halv miljard hryvnier till arbetarna (263 000 euro).

Regeringen har fört en brutal kampanj för att bryta ned facket och undertrycker de mest grundläggande demokratiska principerna i arbetares organiseringsrätt och föreningsfrihet och har brutit mot ILOs konventioner 87 och 98. Trots denna illasinnade antifackliga kampanj har vårt medlemsförbund varit fast beslutet att vinna sin kamp. Vi hyllar dem och försäkras dem om vårt fulla stöd.

Gemensamma nationella aktioner av de stora fackliga centralorganisationerna som representerar kolgruvearbetare i Indien har satt press på regeringen att höja minimilöner och att se över förbättringar i socialvård för arbetare.

I Sydafrika har kampen mot stora förluster av arbetstillfällen inom gruvnäringen fått ett viktigt uppsving när facket räddade 500 jobb vid Billitons kolverksamhet. Ytterligare 4 000 jobb räddades vid Harmony när facket strejkade i protest mot att företaget brutit mot ett avtal som tidigare ingåtts för att rädda arbetstillfällen.

5.7 ILOs trepartsmöte om sysselsättningsutveckling, arbetstider och utbildning i gruvindustrin

Utveckling av sysselsättning, arbetstider och utbildning var temat för ett trepartsmöte som hölls i oktober 2002. ICEMs delegation bestod av ICEMs ordförande, ordföranden för gruvsektionen, ledare från våra gruvförbund i Tyskland, Kanada, Bulgarien, Ukraina, Indien, Peru, Chile, Ryssland, Filippinerna, Ghana, Elfenbenskusten och Zambia. Deltog gjorde även Kinas Mining, Energy and Chemical Workers Union. Det stora antalet arbetstillfällen som gått förlorade inom gruvnäringen under de senaste fem åren gjorde mötet viktigt i ILO-sammanhang. Minskningen av sysselsättningen kommer troligen att fortsätta trots det växande antalet underleverantörer i branschen. Utöver dessa togs två andra aktuella viktiga frågor upp, nämligen spridningen och effekterna av hiv/aids och tanken om hållbar utveckling.

Vid mötet kom man överens om att sociala, miljömässiga och ekonomiska svårigheter som gruvindustrin står inför ska tas in i en helhet så att en säker, hälsosam, human och produktiv industri kan bibehållas. En viktig sysselsättningsfråga är arbetare som lämnar industrin, en åldrande arbetskraft och ökningen av kontraktsarbete. Stater, arbetsgivare och fackföreningar måste engageras för att föra fram ILOs agenda om värdigt arbete. Vid ILOs styrelsemöte i mars 2003 antogs två resolutioner om ekonomi och utveckling inom gruvdrift och en plan för ILOs framtida arbete. ICEM har inlett en process för uppföljning av dessa områden som vi anser viktiga för att förbättra våra medlemmars liv.

ILO prioriterar huvudsakligen:

- att undersöka förhållandet mellan arbetstid och hälsa och säkerhet;
- att samla in och sprida exempel på bästa metoder när det gäller utveckling och nedläggning samt åtgärder som mildrar de negativa socioekonomiska effekterna;
- att fortsätta arbetet med att främja hälsa och säkerhet i småskalig gruvdrift;
- att utveckla nätverk och främja en social dialog om hållbar utveckling, däribland resultaten från FNs toppmöte;
- att öka åtgärderna för att främja ratificering och införande av konvention 176 om arbetarskydd i gruvor, och
- tillämpningsreglerna kring hiv/aids.

5.8 Internationell solidaritetskonferens om gruvdrift och sjöfart

Fackliga medlemmar och ledare som representerade 2,7 miljoner arbetare inom gruv-, energi- och sjöfartsindustrierna från Australien, Nya Zeeland, Tyskland, Sydafrika, USA, Kanada, Japan och Frankrike träffades i september 2002 i Newcastle, Australien. Vid konferensen diskuterades globaliseringens effekter på våra medlemmar, deras familjer och samhällen med målet att komma fram till praktiska och effektiva svar.

Konferensen antog en *solidaritetspakt* enligt vilken medlemmarna och internationalen åtog sig att arbeta tillsammans för att:

- utbilda gräsrotsmedlemmar till att förstå vikten av internationell solidaritet för alla arbetare;
- anordna riktade utbytesprogram mellan fackmedlemmar nationellt och internationellt för att dela erfarenheter och tankar om frågor i specifika företag;
- ytterligare utforska allianser mellan fackföreningar, nationellt och internationellt;

- *främja kvinnors medverkan i gruv-, energi- och sjöfartsindustrierna och i våra fackföreningar;*
- *stärka våra organiseringsansträngningar för att bygga ut vår medlemsbas genom att organisera oorganiserade arbetare och genom att ansluta fler medlemsförbund i våra respektive internationella federationer;*
- *belysa och popularisera våra lokala ansträngningar och segrar för att inspirera andra arbetare i hela världen;*
- *till fullo utforska tanken om en Global Workers Charter som globalt organiseringsverktyg som ska omfatta de viktigaste internationella fördragen om mänskliga och fackliga rättigheter;*
- *anordna internationella aktionsdagar kring särskilda tvister och teman;*
- *bilda allianser och genomföra gemensamma aktioner med samhällsrörelser om frågor av ömsesidigt intresse.*

Konferensen uppmanade alla likasinnade fackföreningar i våra industrier att ansluta sig till detta och bad ICEM och ITF att underlätta utveckling av och samarbete med nationella och internationella organisationer med avseende på denna strategi. Nästa konferens ska hållas i San Francisco i maj 2005.

5.9 Projekt för fackligt uppbyggnadsarbete

Gruvnäringen i Afrika växer. Denna tillväxt måste åtföljas av utvecklingen av en stark och livfull facklig bas. ICEMs utvecklingsprogram för fackliga förtroendemän är inne på sitt fjärde år och har blivit större. Programmet fokuserar på att skapa ledarskapsförmåga för att bygga upp och bibehålla fackföreningar och för att stå till medlemmarnas förfogande. En stark betoning ligger också på utveckling av kvinnor.

Vår närvaro i Central- och Västafrika växer också. I Demokratiska republiken Kongo finns t.ex. flera fackföreningar i gruvsektorn. Vår strategi är riktad mot att bygga upp lokalt samarbete för att stärka fackets makt. Våra medlemmar har samlats i en kommitté samordnad av en projektledare som fungerar som nationell kontaktperson under ledning av regionkontoret. Fjorton nya gruvmedlemmar från Demokratiska republiken Kongo (12), Kenya och Eritrea har godkänts.

5.10 Arbete på fältet

Vi har mottagit och accepterat flera inbjudningar från våra medlemmar i gruvindustrin. Bland dessa kan nämnas Balkans gruv- och energinätverk (2001 och 2002), Rosugleprofs kolkonferens (2001), NUMs centralkommitté (2002), IGBCEs studiebesök (2002), EMCEFs gruvarbetarkonferens (2003 och 2004), EPS Serbia (2003), Svenska Metalls gruvarbetarkommitté (2003), Tjeckiens Miners OSPHG (2003). ICEM medverkade i januari 2002 också i en konferens anordnad av FNs miljöprogram UNEP om gruvdrift, ekonomi och hållbarhet.

6. Slutord

Den här konferensen kommer utan tvekan att spegla de svårigheter vi står inför idag.

Gruvarbetare uppvisar en unik passion för sin bransch. Den här passionen bottnar i en känsla av solidaritet mot bakgrund av de svåra förhållanden de arbetar under. Denna solidaritet måste i dagens globala gruvindustri utökas till att bidra till en kapacitetsuppbyggnad i våra medlemsförbund så att de kan engagera regeringar, företag och civila organisationer i utveckling och genomförande av bra gruvpolitik på nationell nivå. I takt med att företag och stater delar med sig och lär av varandra finns det ingen anledning att liknande projekt och program inte skulle kunna genomföras av våra medlemsförbund för att förbättra gruvdriften globalt och hejda kapplöpningen mot botten. Det finns gott om kunskap om vad som är god gruvpolitik hos våra medlemsförbund vilken vi lätt kan dela med oss av. **Vår vision om**

säkra, humana och produktiva industrier som respekterar människor och miljö måste bli en stridssignal till handling under de kommande fyra åren.

¹ UNAIDS 2004 Report on the Global AIDS Epidemic. Bangkok. 2004.

² I skrivande stund har Miners' Independent Unions dödstal för treårsperioden uppnått 250 arbetare